

Hoogbegaafd speciaal?!

Monique Tromp

158305

3-7-2014

Voorwoord

Voor u ligt het resultaat van mijn onderzoek binnen de minor; “Special Education Needs”. Tijdens deze minor heb ik onderzoek gedaan naar de begeleiding van hoogbegaafde leerlingen die les krijgen op een Leonardo school.

Graag wil ik Joanneke Kuipers bedanken; zij heeft mij tijdens de minor begeleid. Doormiddel van goede feedback en meedenken over het onderwerp, kon ik deze scriptie ontwikkelen en samenstellen.

Daarnaast wil ik de twee Leonardo scholen bedanken. Op deze twee scholen heb ik praktijkonderzoek kunnen doen ten behoeve van het onderzoek en de scriptie. Zonder hun medewerking had ik niet tot dit resultaat kunnen komen.

Monique Tromp

3 juli 2014

Inhoudsopgave

Voorwoord	2
Inhoudsopgave	3
Inleiding	5
1. Wat is passend onderwijs?	6
1.1: Hoe is passend onderwijs tot stand gekomen?	6
Algemene geschiedenis onderwijsontwikkeling:	6
1.2 Wat is passend onderwijs?	8
1.3 Geschiedenis van de zorg in de basisschool	9
2. Wat is hoogbegaafdheid?	11
2.1 Definities en modellen hoogbegaafdheid	11
2.2 kenmerken van hoogbegaafdheid	14
3 Welke methoden worden er nu door scholen toegepast om hoogbegaafde leerlingen tegemoet te komen?	16
3.1 Compacten	16
3.2 verrijken	17
3.3 Verkorten van de leeftijd	18
3.4 Verrijkingsgroepen	19
4. Wat is Leonardo onderwijs?	21
4.1 Welke visie heeft de stichting Leonardo op onderwijs?	21
4.2 Wat is het instapniveau voor leerlingen om toegelaten te worden op een Leonardo school? ..	22
4.3 Wat zijn de doelstellingen van het Leonardo onderwijs?	22
5 Verantwoording onderzoek	23
5.1 Probleemstelling en doelstelling	23
5.1.1 hoofdonderzoeksvraag	24
5.1.2 theoretische onderzoeksvragen	24
5.1.3 praktische onderzoeksvragen	24
5.2 beschrijving onderzoek	24
5.2.1 soort onderzoek	24
5.2.2 testfase	25
5.2.3 storende onderzoeksfactoren	25
5.2.4 populatie	25
5.2.5 steekproef	25
5.2.6 Respons	26
5.3 Verantwoording onderzoek	26

5.3.1 Validiteit	26
5.3.2 Betrouwbaarheid.....	26
5.3.3 keuze interview of observatie	26
5.4 Interview.....	27
5.5 Resultaten.....	27
5.6 terugkoppeling naar onderzoeksvragen	41
6. conclusies en aanbevelingen.....	43
Conclusie	43
Aanbevelingen.....	43
7 Bronnenlijst	45
Bijlage 1 Onderzoeksopzet.....	46

Inleiding

In steeds meer regio's in Nederland worden zogenaamde Leonardo scholen opgericht voor hoogbegaafde leerlingen. Vanuit verschillende invalshoeken komen stemmen op dat dit soort onderwijs niet ten goede is voor de leerlingen. Om meer inzicht en kennis te krijgen over de behoeften van hoogbegaafde leerlingen en de mate waarin Leonardo scholen hierin te komen, ben ik met dit onderzoek begonnen.

Tijdens mijn onderzoek stond er één hoofdonderzoeksvraag centraal:

“Waarin verschilt Leonardo onderwijs met regulier onderwijs en sluit dit onderwijs beter aan bij behoeften van hoogbegaafde leerlingen?”

Daarnaast heb ik gewerkt vanuit een aantal verschillende deelvragen welke worden genoemd in de verantwoording van mijn onderzoek.

In hoofdstuk 1 beschrijf ik eerst de laatste wetswijzigingen in het onderzoek en de doorwerking hiervan in de praktijk. Daarnaast beschrijf de geschiedenis van de zorg binnen de school.

In hoofdstuk 2 beschrijf ik wat hoogbegaafdheid is en welke invalshoeken er op dit moment worden gebruikt om hoogbegaafdheid vast te stellen.

In hoofdstuk 3 ga ik in op de huidige methoden die er gebruikt worden binnen reguliere basisscholen om tegemoet te komen aan de behoeften van hoogbegaafde leerlingen.

In hoofdstuk 4 vertel ik over het Leonardo onderwijs en de inhoud hiervan.

In hoofdstuk 5 beschrijf ik mijn onderzoek en de resultaten hiervan.

In hoofdstuk 6 wordt de conclusie van het onderzoek weergegeven en de aanbevelingen voor het regulier basisonderwijs.

Monique Tromp

1. Wat is passend onderwijs?

1.1: Hoe is passend onderwijs tot stand gekomen?

Algemene geschiedenis onderwijsontwikkeling:

Om een duidelijk en compleet beeld neer te zetten van de ontwikkelingen van het huidige onderwijssysteem, moet helemaal terug worden gegaan naar de middeleeuwen. Vanaf de middeleeuwen waren er in Nederland al scholen waar leerlingen uit de midden- en hoge klassen uit de maatschappij les kregen om te leren schrijven en lezen. Echter is het hier niet van belang om dit hier helemaal uit te schrijven en daarom begin ik ook met een uitgebreid omschrijving in de negentiende eeuw.

Een aantal wetten die in de negentiende zijn ingevoerd hadden een sterke invloed op het onderwijs. In de negentiende eeuw waren er twee duidelijke stromingen in het onderwijs; de openbare school en de bijzondere school. Het openbaar onderwijs werd door de overheid gefinancierd in tegenstelling tot het bijzonder onderwijs wat door een eigen instelling of door mensen zelf moest worden gefinancierd. Deze tweedeling kwam voort uit een wet die door de Fransen van kracht was gegaan; waarbij het duidelijk was dat de kinderen niet meer volgens de conservatieve en strakke calvinistische leer les moesten krijgen op openbare scholen. Deze wet zorgde ervoor dat er op scholen nog wel volgens de christelijke traditie werd lesgegeven maar met ruimere normen en waarden. In de samenleving waren er veel mensen die het niet eens waren met de nieuwe invloed op hun kinderen en besloten eigen scholen op te gaan richten om op die manier alsnog op hun eigen manier de leerlingen lessen te kunnen laten volgen. Tot 1920 is er strijd geweest om de financiering van de verschillende scholen. Op verschillende momenten werden er wetten ingevoerd die ervoor zorgden dat de leerkracht op een meer conservatieve wijze les moest geven om vervolgens een paar jaar later weer neutraler les te moeten geven op de openbare school.

Door de officiële invoering van de nieuwe Grondwet in 1848 kreeg men de vrijheid om zelf een school te stichten en zelf te bepalen wat voor soort onderwijs er werd gegeven. Echter werd het voor de bijzondere scholen steeds moeilijker om te blijven bestaan aangezien de overheid nog steeds alleen de openbare scholen financierde. Toen in 1878 een wet werd aangenomen die bepaalde dat scholen ervoor moesten zorgen dat, het gebouw waar de school zich huisvestte, op orde was zowel op hygiëne als op technisch gebied werd het voor sommige scholen bijna onmogelijk om te blijven voortbestaan. Want ook in deze wetgeving werd geregeld dat openbare scholen subsidies konden krijgen om aan de eisen te voldoen maar bijzondere scholen niet (Berding en Pols, 2005).

Zoals al eerder vermeld werd pas in 1920 de twee scholen gelijk in de financiering van de overheid. Daarvoor was er in 1889 wel een wet aangenomen die er voor zorgde dat bijzondere scholen een gedeeltelijke financiering van het onderwijs van de overheid kregen maar dit was beperkt en mocht niet worden uitgegeven aan de technische en hygiënische eisen van de overheid.

In hetzelfde jaar, 1920, werd de wet ingevoerd waarin geregeld wat dat alle kinderen tussen zes en twaalf jaar recht hadden op onderwijs. Het schoolsysteem was in deze tijd nog volledig klassikaal; alle kinderen werden naar leeftijd in groepen ingedeeld en kregen tegelijk

dezelfde stof aangeboden door de leerkracht. Wanneer een kind de leerstof niet zo snel als de andere kinderen onder de knie kreeg, moest dit kind blijven zitten totdat het wel goed ging. Daarnaast was het door deze wet niet meer toegestaan om vakken aan te bieden die niet in het verplichte vakkenpakket stonden. Volgens Berding en Pols (2005) heeft dit ook te maken met het stemrecht wat vanaf 1917 (mannen) en 1919 (vrouwen) wettelijk was vastgelegd. Om te kunnen stemmen hadden mensen een bepaalde kennisbasis nodig om een gedegen keus te maken.

In deze laatste wet was het kleuteronderwijs, zoals dat nu wordt gedaan nog niet geregeld. In het jaar 1956 werd er een wet ingevoerd die ervoor zorgde dat het kleuteronderwijs geregeld beter geregeld. Voor 1956 mocht het onderwijs voor kinderen van vier tot zes naar eigen inzicht worden ingevuld. Alkema en Tjerstra (2011) geeft wel aan dat het kleuteronderwijs veelal ingericht werd volgens de beginselen van Fröbel en Maria Montessori. In deze wet werd onder andere geregeld dat op de kleuterscholen kinderen pas vanaf vier jaar mochten worden toegelaten. Wel was het nog steeds zo dat de kleuterscholen apart waren gesteld van de lage scholen.

De volgende wet die ervoor zorgde dat het onderwijs veranderde, was de Wet op het Basisonderwijs in 1985. Door de invoering van deze wet werden lagere scholen en kleuterscholen samengevoegd tot één school; de basisschool. Voor de opleiding voor leerkrachten betekende dit dat ook de opleidingsschool voor kleuterleidsters en de pedagogische academie moesten worden samengevoegd; de PABO. Leerkrachten werden vanaf nu opgeleid om les te geven aan alle groepen in de basisschool.

De laatste grote verandering die ik hier benoem is de wet in 2002 waarin werd geregeld dat scholen meer vrijheden kregen en dat lokale overheden meer beslissingen mochten maken in plaats van de landelijke overheid. Hierbij is belangrijk te noemen dat de inhoud van het onderwijsprogramma nog wel vastgesteld wordt door de overheid, onder andere door de kerndoelen, maar dat scholen meer vrijheid krijgen om hun onderwijs in te richten. Het controleren van de kwaliteit van alle scholen werd een duidelijke taak voor de onderwijsinspectie.

1.2 Wat is passend onderwijs?

Door de invoering van de wet passend onderwijs krijgen de scholen nieuwe en andere taken erbij. De invulling van het primair onderwijs is door het passend onderwijs is hierdoor veranderd. In de wet passend onderwijs is vastgesteld dat de school een zorgplicht heeft. Deze zorgplicht houdt in dat in eerste instantie er wordt gekeken door de school of er in voldoende mate ondersteuning kan worden geboden op de school om het kind zoveel mogelijk te laten leren. Wanneer dit niet mogelijk is, is de school verplicht om naar andere mogelijkheden in de regio te kijken. Wanneer een leerling in de school specifieke begeleiding nodig heeft, moet de school hier zorg voordragen. Het is hierbij niet de bedoeling dat men zich voornamelijk richt op het plakken van medische labels maar kijkt naar de mogelijkheden en leerbehoeften van het kind. Wanneer het niet mogelijk is de leerling voldoende tegemoet te komen in de leerbehoeften draagt de school er zorg voor dat er buiten de school naar mogelijkheden wordt gezorgd. Ouders hoeven dit niet meer zelf te regelen. Om alles in de klas beter te laten verlopen is het belangrijk dat leraren worden opgeleid, op zo'n manier dat er steeds meer verschillende leerlingen in de groep voldoende begeleiding krijgen. Om alle voorgenomen veranderen goed vorm te geven moeten verschillende scholen met elkaar gaan samenwerken. Deze samenwerkingsverbanden bestaat uit reguliere basisscholen en speciale basisonderwijsscholen. Doormiddel van de samenwerkingsverbanden is er meer expertise aanwezig en mogelijkheden om meer maatwerk te leveren voor leerlingen. De samenwerkingsverbanden zijn ook verantwoordelijk voor het budget voor alle leerlingen en de verdeling hiervan. Daarnaast moeten de samenwerkingsverbanden een ondersteuningsplan opstellen waarin is vastgelegd wanneer welke ondersteuning wordt geboden en op welke manier. Om vast te stellen of het passend onderwijs het gewenste effect zal hebben zijn er doelen vastgesteld waarmee duidelijk wordt wat de overheid met passend onderwijs wil. Als eerste is het doel van het passend onderwijs om ervoor te zorgen dat men minder gericht is op medisch oorzaken maar zich meer richt op de op de mogelijkheden van leerlingen binnen het onderwijs. Hiermee wordt gelijk teruggevallen op het doel om het aantal thuiszitters te verminderen; leerlingen die geen onderwijs konden krijgen omdat er niets passend was. Daarnaast vervalt ook het financiële voordeel dat scholen krijgen wanneer er een medisch label wordt geplakt op het gedrag van een leerling. Door al deze bovenstaande doelen beoogt de overheid dat er minder bureaucratie is en dat het onderwijssysteem helderder is voor iedereen. Het passend onderwijs moet er ook voor zorgen dat het budget van scholen beter en duidelijker besteed wordt. Als laatste beoogt de overheid dat het passend onderwijs er voor zorgt dat verschillende instanties intensiever met elkaar gaan samenwerken.

1.3 Geschiedenis van de zorg in de basisschool

Het verlenen van zorg voor leerlingen die niet mee kunnen komen in het reguliere programma is pas sinds 1900 een aandachtspunt. Daarvoor gingen alle leerlingen naar dezelfde school en kregen les op dezelfde manier. De enige groep die hier een uitzondering op maakt, is de groep van kinderen die doof of blind waren, was er ander onderwijs ingericht.

Vanaf 1920 werden er verschillende soorten scholen opgericht voor verschillende soorten problematiek. De eerst aanzet hiervoor was het benoemen van het buitengewoon onderwijs in de Lageronderwijs wet. In deze wet werd het onderwijs voor zwakzinnigen apart genoemd als buitengewoon onderwijs. De scholen voor dove en blinde kinderen werden vanaf 1923 ook als buitengewoon onderwijs bestempeld.

Deze groep van scholen met het label buitengewoon onderwijs groeide gestaag door; het onderwijs voor psychopaten en lichamelijk gehandicapten kwam in 1931 bij deze groep en in 1949 kwamen scholen voor kinderen die chronisch ziek waren en leerlingen met gedragsproblematiek of leerproblematiek erbij.

Zoals hierboven al genoemd waren er vanaf 1949 veel verschillende soorten scholen met ieder een eigen doelgroep. In 1985 werd de naam van deze groep veranderd naar speciaal onderwijs en werd het voor scholen mogelijk zich aan te sluiten bij een stichting. Echter werden de scholen inhoudelijk niet anders ingericht. Wel waren er steeds meer geluiden dat het groeiende aantal speciaal onderwijs scholen niet gewenst was. Daarnaast was het voor de financiën van de overheid moeilijk om te blijven handhaven.

Een grote verandering wordt in 1990 ingezet door het verschijnen van de hoofdlijnennotitie: Weer Samen Naar School. Alkema en Tjerkstra (2011) beschrijven deze verandering als het brengen van de zorg naar de leerling in plaats van de leerling naar de zorg. In eerste instantie was deze maatregel voornamelijk een bezuinigingsmaatregel. Het speciaal onderwijs was erg kostbaar voor de overheid. Daarnaast kwam dat het terugbrengen van het aantal leerlingen dat apart wordt gezet in de maatschappij, door het zogenoemde labellen, hierdoor ook teruggebracht werd. Als laatste kwam er nu op de reguliere basisschool meer oog voor het vroegtijdig signaleren van problemen bij leerlingen. Daardoor kon er eerder zorg worden geboden aan deze leerlingen.

In een groep leerlingen zitten verschillende kinderen met verschillende behoeften. Om aan deze behoeften tegemoet te komen spreekt Maas (2007) over het concept adaptief onderwijs. Het concept adaptief onderwijs kan op verschillende manieren worden geïnterpreteerd en daarom heeft de Stuurgroep Evaluatie WSNS dit uitgewerkt tot één definitie; toegesneden onderwijs voor leerlingen. Het doel van WSNS is het terugbrengen van achterstanden en het gericht werken aan de ontwikkeling van leerlingen, afgestemd op de behoeften van individuele leerlingen.

Om alle zorg aan te kunnen bieden was het nodig dat er samenwerkingsverbanden werden opgericht. Deze samenwerkingsverbanden bestaan uit meerdere basisscholen en speciaal onderwijs scholen. Daarnaast heeft een regionaal expertise centrum en een onafhankelijke commissie voor indicatiestelling een belangrijke plek in een samenwerkingsverband. Een regionaal expertise centrum kan begeleiding bieden aan leerkrachten hoe om te gaan met problematiek in de klas. De onafhankelijke commissie voor indicatiestelling bepaalt binnen

een samenwerkingsverband in hoeverre een leerling extra begeleiding nodig heeft of eventueel naar een andere school moet waar specifieke zorg kan bieden. Al deze maatregelen zorgden in beginsel wel voor extra kosten voor de scholen en hierin kwam de overheid tegemoet. De scholen kregen extra geld om extra middelen aan te kunnen schaffen, een samenwerkingsverband gestalte te geven en om de leerkrachten te kunnen begeleiden vanuit een regionaal expertise centrum.

Daarnaast konden ouders van leerlingen vanaf augustus 2003 een indicatie voor leerling gebonden financiering aanvragen. Deze financiering was bedoeld voor de school waar de leerling met de indicatie onderwijs volgde. Leerkrachten konden door deze financiering hun kennis verdiepen en begeleiding krijgen. Daarnaast kon de school middelen aanschaffen die nodig waren voor het begeleiden van deze specifieke leerling (Alkema en Tjerkstra 2011).

2. Wat is hoogbegaafdheid?

2.1 Definities en modellen hoogbegaafdheid

De definitie hoogbegaafdheid wordt door verschillende mensen onder invloed van verschillende invalshoeken sterk verschillend uitgelegd. Van Gerven (2009) geeft in haar boek verschillende definities weer om op die manier een correct beeld te geven wat hoogbegaafdheid is en hoe er mee kan worden gewerkt in de praktijk. Van Gerven verwijst in beginsel terug naar de criteria die zijn vastgesteld door Sternberg en Zhang; het zogenoemde pentagonale model. In dit model worden vijf criteria gesteld die in elke definitie van hoogbegaafdheid aan de orde komen.

- *Excellentie*: wanneer een leerling hoogbegaafdheid genoemd wordt, wil dit zeggen dat hij zeer goed presteert op bepaalde gebieden of één bepaald gebied. Wanneer dit wordt ervaren als zeer goed heeft te maken met de prestaties van leeftijdsgenoten waar de vergelijking mee wordt gemaakt.
- *Zeldzaam*: de prestatie op bepaalde gebieden of op een bepaald gebied moet in vergelijking met leeftijdsgenoten zeldzaam worden geacht. Dit criterium is een aanvulling op de eerste criterium; excellentie. Wanneer een prestatie door andere vergelijkbare leerlingen met goed resultaat wordt uitgevoerd kan dit niet worden toegeschreven als hoogbegaafdheid.
- *Productiviteit*: het toepassen van hoogbegaafdheid is een criterium die in alle definities wordt benoemd wanneer het om het begrip hoogbegaafdheid gaat. Alleen het hebben van de status hoogbegaafdheid is niet voldoende; er moet ook wat mee worden gedaan.
- *Aantoonbaar*: om te kunnen claimen dat een leerling hoogbegaafdheid is moet dit zijn aangetoond in toetsen die als valide worden beschouwt. De leerling moet op gebied, waar hij goed op presteert, kunnen laten zien dat dit ook wordt gedaan op een valide toets.
- *Waardering*: met waardering van hoogbegaafdheid wordt de waardering bedoeld door de samenleving. Wanneer de leerling zeer goed presteert op een gebied dat de samenleving niet als waardevol beschouwd, wordt de hoogbegaafdheid ook niet als waardevol beschouwd en kan er niet van hoogbegaafdheid worden gesproken.

Door zowel van Gerven (Gerven, 2009) als de stichting SLO wordt aangegeven dat de theorie van Mönks over hoogbegaafde leerlingen de meest gehanteerde theorie is. Deze theorie is in de basis door Ranzulli (1978) vastgesteld; ook wel het drie-ringconcept genoemd. Deze drie ringen bestaan uit de onderdelen; motivatie, intelligentie en creativiteit. De onderdelen worden elk afgebeeld in een ring, deze drie ringen worden zo afgebeeld dat de ringen elkaar in het midden overlappen. In het midden van deze ringen is de definitie van hoogbegaafdheid te vinden volgens Ranzulli.

- *Intelligentie*: over het algemeen kan worden gezegd dat het uitgangspunt voor het IQ om iemand hoogbegaafd te kunnen noemen vanaf 130 is. Dit betekent dat een leerling met een IQ van 130 en hoger tot de groep behoort die als hoogbegaafd wordt bestempeld. Vanaf een IQ van 120 wordt er gesproken over begaafdheid. Echter geeft van Gerven (2009) in haar boek duidelijk aan dat deze grenzen aan het verschuiven zijn. Verschillende wetenschappers geven aan dat er pas vanaf een IQ van 130 kan worden gesproken over begaafdheid en vanaf een IQ van 145

gesproken kan worden over hoogbegaafdheid. Deze wetenschappers staan niet alleen in deze verschuiving van de grenzen; in landen als Groot-Brittannië, Verenigde Staten, Canada en Nieuw-Zeeland is deze verschuiving al langer aan de gang. Echter in beroepspraktijk wordt de grens van een IQ van 130 en hoger nog gezien als hoogbegaafd.

- *Motivatie*: alleen een hoog IQ is volgens Ranzulli, en later Mönks, niet voldoende om een leerling als hoogbegaafd te kunnen bestempelen. Zoals al eerder in de criteria van Sternberg en Zhang genoemd moet de leerling ook laten zien dat hij of zij iets doet met de hoogbegaafdheid. Om aan dit criterium te voldoen is het van belang dat een leerling gemotiveerd is om te presteren en om uitdagingen aan te gaan.
- *Creativiteit*: het onderdeel creativiteit geeft aan dat een leerling die hoogbegaafd is ook creatief moet zijn. Hierbij wordt er gedoeld op het creatieve denken van leerlingen om tot oplossingen te komen voor problemen. Deze leerlingen kunnen dan door hun hoge intelligentie en analytisch vermogen tot oplossingen komen die voor anderen nog niet waren gevonden.

Wanneer deze drie persoonsfactoren samen komen spreekt Ranzulli van hoogbegaafdheid; echter geeft Mönks aan wel achter de persoonsfactoren te staan maar dat de omgeving een belangrijke rol speelt in het geheel. Daarom heeft Mönks in 1985 een driehoek om de cirkels heen gemaakt die de onderdelen; gezin, school en vrienden (ook wel peergroup genoemd) er aan toegevoegd. Voor het kind is het belangrijk dat het gezin en de school een duidelijk visie hebben hoe zij omgaan met hoogbegaafdheid. Wanneer de hoogbegaafdheid wordt ontkent door één van beiden of door beiden kan het kind gaan onderpresteren. Het kind zal niet meer worden uitgedaagd en dit kan ook zowel in het gedrag als in de gezondheid van een kind veel consequenties hebben; voorbeelden als driftbuien, huilbuien maar ook hoofdpijn en buikpijn zijn niet ondenkbaar. De laatste groep van de omgeving wordt toegeschreven aan de vrienden, ook wel peergroup genoemd. Voor een hoogbegaafd kind is het belangrijk dat hij of zij zich ontwikkelt tussen kinderen van hetzelfde niveau. Door dat de vrienden van het hoogbegaafde kind meer begrip hebben voor de situatie kan het kind zich sociaal-emotioneel beter ontwikkelen; volgens Mönks.

In de afgelopen jaren hebben meerdere wetenschappers getracht een andere definitie te ontwikkelen om te kunnen bepalen wanneer een kind hoogbegaafd is. In 2000 is er daardoor een nieuw model bijgekomen; het Multifactorenmodel van Heller. Dit model is in zijn beginsel voortgekomen uit het model van Mönks maar is verder uitgebreid door andere factoren uit het meervoudige intelligentie model van Gardner. Het meervoudige intelligentie model van Gardner gaat ervan uit dat ieder mens aanleg heeft voor alle intelligentie die hij benoemt;

- Verbaallinguïstisch
- Logisch mathematisch
- Visueel ruimtelijk
- Muzikaal ritmisch
- Lichamelijk kinesthetisch
- Naturalistisch
- Interpersoonlijk
- Intrapersoonlijk

Echter is het zo dat niet elke intelligentie door elk mens even goed ontwikkelt is en wordt. (van Gervan, 2009)

Heller gaat ervan uit dat een hoogbegaafde leerling alleen door een goede dynamiek tussen verschillende gebieden tot prestaties kan komen. Deze gebieden zijn;

- Begaafdheidsfactoren; hierbij wordt bedoeld op het vermogen om goede prestaties te leveren op één of meerdere prestatiegebieden. Wanneer er wordt teruggekeken naar het model van Mönks kan hier een overlapping worden gevonden in het door Ranzulli genoemde intelligentie.
- Niet-cognitieve persoonlijkheidskenmerken: Hierbij wordt bedoeld op het welzijn van het kind en mogelijkheden om tot ontwikkeling te komen. Ook hier kan een overlapping worden gevonden met het model van Mönks in de motivatie. Echter geeft Heller wel aan dat deze factor uitgebreid is en ook te maken heeft met het welzijn en innerlijke kenmerken van de leerling.
- Omgevingsfactoren: de overlapping met het model van Mönks kan hier bijna volledig worden gelegd. Maar Heller geeft ook hier een extra factor aan die van belang kan zijn voor het wel of niet kunnen ontwikkelen van de hoogbegaafdheid; kritische levenservaringen.

Bovenstaande theorieën kunnen leerkrachten handvatten geven hoe om te gaan met hoogbegaafde leerlingen. Wanneer de leerkracht weet welke criteria er zijn om van een hoogbegaafde leerling te spreken, kan de leerkracht dit proberen te toetsen door observatie en door vaardigheden te testen. Vanaf het moment dat de leerkracht weet heeft van hoogbegaafde leerlingen kunnen de andere theorieën en modellen worden ingezet om de leerlingen te blijven uitdagen.

2.2 kenmerken van hoogbegaafdheid

Het herkennen van hoogbegaafde leerlingen kan een lastige opgave zijn. Door gericht te letten op een aantal kernmerken kan de leerkracht sneller en efficiënter hoogbegaafdheid herkennen. Van Gerven (Gerven. van, 2001) beschrijft in haar boek de volgende kenmerken:

- Snel van begrip: hoogbegaafde leerlingen begrijpen sneller wat er wordt uitgelegd of hoe een taak moet worden uitgevoerd.
- Grote algemene interesse: doordat hoogbegaafde leerlingen veelal willen weten hoe iets in elkaar zit of werkt, is er een grote algemene kennis. Het opdoen van deze kennis gebeurt veelal niet binnen de school maar juist daarbuiten. Deze kennis kan dan wel meegenomen worden binnen de school.
- Hoog leertempo: het snel begrijpen van de leerstof heeft als gevolg dat hoogbegaafde leerlingen weinig herhalen nodig hebben in de leerstof. Deze kinderen doorzien sneller verbanden en houden het overzicht over het geheel beter. Het werktempo is daar in tegen niet altijd hoger.
- Taalvaardig: al op jonge leeftijd laten hoogbegaafde kinderen zien dat de woordenschat groter is dan dat er van ze mag worden verwacht. Hierbij kunnen de leerlingen de woorden niet alleen passief gebruiken maar ook actief. Het creatief gebruiken van taal blijft veelal al vroeg uit kunnen spelen met taal.
- Probleemoplossend vermogen: het vinden van een oplossing voor complexe opdrachten en problemen is veelal voor hoogbegaafde leerlingen geen probleem. Hoogbegaafde leerlingen vinden oplossingen die voor anderen soms niet gelijk te verklaren zijn maar uit eindelijk wel toepasbaar zijn.
- Groot analytisch inzicht: door de wereld te analyseren kan een hoogbegaafde leerling het overzicht krijgen op een probleem of een situatie.
- Creativiteit en originaliteit: zoals ook al genoemd bij de kenmerken taalvaardig en probleemoplossend vermogen, is bij hoogbegaafde leerlingen veelal oplossingen waar anderen nog niet aan gedacht hadden.
- Geestelijk voorrijp: het nadenken over onderwerpen die bij een hogere leeftijd passen, is vaak terug te zien bij hoogbegaafde leerlingen. Deze leerlingen hebben al vroeg een mening gevormd over deze onderwerpen.
- Breinbrekers: al vanaf jongs af aan is het belangrijk dat hoogbegaafde leerlingen geconfronteerd worden met opdrachten en taken waar zij zich voor moeten inspannen. Op latere leeftijd lijken hoogbegaafde leerlingen plezier te hebben in het uitvoeren van deze opdrachten en taken. Wanneer deze leerlingen niet van jongs af aan hiermee geconfronteerd worden, is het lastig dit alsnog aan te leren.
- Een goed geheugen: wanneer nieuwe kennis wordt aangeboden kunnen hoogbegaafde leerlingen die al snel opslaan in het geheugen. Dit is echter niet alleen zo met leerstof maar ook met zaken daarbuiten. Het automatiseren is voor menig hoogbegaafde leerling nog wel een lastige bezigheid; dit kan met willen en kunnen te maken hebben.
- Doorzettingsvermogen: het uitvoeren van complexe opdrachten vraagt van hoogbegaafde leerlingen een groot doorzettingsvermogen. Bij deze groep leerlingen is dit dan ook veelal nadrukkelijk aanwezig. Wanneer een opdracht wordt uitgevoerd moet deze ook met overgave en volharding worden voltooid.
- Streeft naar perfectie: hoogbegaafde leerlingen hebben door de jaren heen al een beeld van zichzelf gekregen dat zij altijd alles als de beste kunnen. Deze houding

zorgt er dan voor dat de uitgevoerde opdrachten altijd perfect en foutloos moeten worden afgeleverd. Echter is het gevaar van dit streven naar perfectie dat wanneer dit niet lukt er frustratie ontstaat wat uiteindelijk zelfs kan uitmonden in faalangst.

- Voorkeur voor zelfstandig leren: het zelf willen ontdekken en uitvoeren is een houding die veel teruggezien wordt bij hoogbegaafde leerlingen.
- Sterk betrokken op bepaalde terreinen: zoals de omschrijving al aangeeft zijn hoogbegaafde leerlingen veelal sterk betrokken op bepaalde terreinen. Goed hierbij te vermelden is dat deze terreinen niet alleen op het cognitieve gebied hoeft te liggen maar ook op andere gebieden.
- Kan intuïtief denken: een hoogbegaafde leerling kan soms niet uitleggen hoe hij aan een antwoord of oplossing komt. Deze leerling heeft dan het probleem op intuïtie opgelost.

3 Welke methoden worden er nu door scholen toegepast om hoogbegaafde leerlingen tegemoet te komen?

3.1 Compacten

In het reguliere worden verschillende methoden toegepast om tegemoet te komen aan leerlingen waarvoor de leerstof geen uitdaging meer biedt. Deze methoden worden vaak niet afzonderlijk van elkaar toegepast maar sluiten bij elkaar aan of volgen elkaar op. De eerste manier om het onderwijs aan te passen voor hoogbegaafde leerlingen is het compacten van de reguliere lesstof. In het boek "handboek hoogbegaafdheid" (red. Gerven, E. van, 2009) beschrijft Drent dat er onder compacten meerdere onderdelen van het aanpassen van de lesstof verstaan. De eerste gedachte die veelal bij mensen naar boven komt bij het compacten van lesstof is het verminderen van het aantal opgaven bij lesstof. Leerlingen die niet hoogbegaafd zijn hebben behoefte om lesstof vaak te herhalen om het op die manier te begrijpen en toe te kunnen passen in verschillende situaties. Voor hoogbegaafde leerlingen zijn deze opgaven bijna altijd overbodig om de lesstof al snel begrepen wordt en toegepast kan worden. Om ervoor te zorgen dat de hoogbegaafde leerling uitgedaagd blijft worden, moet er goed worden gekeken naar het lesaanbod en alleen het noodzakelijke worden aangeboden. Drent geeft daarnaast ook duidelijk aan dat het compacten van lesstof meer is dan alleen opdrachten en oefeningen te verminderen. De methode compacten beslaat ook het inperken van de instructie en nabespreking van de lesstof. Hoogbegaafde leerlingen hebben veelal behoefte aan een korte en duidelijke instructie. Dit betekent echter niet dat deze groep geen instructie nodig hebben! Wanneer er nieuwe lesstof wordt aangeboden is het belangrijk dat ook hoogbegaafde leerlingen instructie krijgen om ervoor te zorgen dat er geen hiaten ontstaan in de ontwikkelingslijn. Zowel de instructie als de nabespreking zal in een reguliere basisschool groep dus zo worden vormgegeven dat er een korte en duidelijke instructie en nabespreking plaatsvindt voor de hoogbegaafde leerlingen, om vervolgens als leerkracht verder op de lesstof in te gaan met de andere leerlingen. Ook kan zo zijn dat de leerkracht ervoor kiest om eerst de relatief eenvoudigere opdrachten te bespreken met de overige kinderen van de groep en pas bij de relatief complexere opdrachten de hoogbegaafde leerling erbij te betrekken. In sommige situaties kan het echter ook zo zijn dat de leerkracht juist ruimte laat voor de hoogbegaafde leerling om zelf een inschatting te maken van de behoefte om wel of niet de instructie te volgen. Hierbij kan de leerkracht er alsnog voor kiezen om de hoogbegaafde leerling mee te laten doen in de instructie of de nabespreking omdat een hoogbegaafde leerling wellicht met andere oplossingsstrategieën komt die de andere leerlingen kunnen helpen.

3.2 verrijken

De volgende stap in het bieden van onderwijs op maat voor hoogbegaafde leerlingen is het verrijken van het onderwijs. Het verrijken van onderwijs en het compacten van onder ligt in elkaar verlengde; ze hebben elkaar nodig om te kunnen worden toegepast. In het boek "handboek hoogbegaafdheid" (red. Gerven, E van ,2009) beschrijft Termeer twee verschillende manieren van verrijkingsonderwijs; verdiepen en verbreden. Bij verbreden wordt de leerling meer aangeboden leerstof aangeboden buiten het reguliere leerstofprogramma. Onder verdiepen wordt verstaan, het uitvoeren van taken op een hoger niveau maar aansluitend bij de doelen van het reguliere leerstofprogramma. Een belangrijk verschil tussen verbreden en verdiepen is de aansluiting bij de interesse van de leerling die het verbreden wel heeft en het verdiepen mindere tot niet. Daarnaast is verdiepen veelal gericht op het zelfstandig leren van kennis en vaardigheden. Daarin tegen kan verbreden ook gericht zijn op het zelfstandig samenwerkend leren.

Zowel bij verbreden als verdiepen werkt de leerling veelal zelfstandig en is de leerkracht vooral begeleidend aanwezig. Dit wil echter niet zeggen dat de leerkracht geen instructie meer hoeft te geven. Termeer geeft vier begeleidingsmomenten aan;

- Instructiefase: in deze fase bestaat de begeleiding veelal uit het beantwoorden van vragen die de leerling heeft over de uit te voeren taak. De invulling van de begeleiding kan op verschillende manieren worden gedaan, al naar gelang de leerling behoefte heeft aan begeleiding. Daarnaast wordt tijdens deze fase ook de opdracht opgestart en de opdracht duidelijk uitgelegd.
- Verwerkingsfase: tijdens de fase begeleidt de leerkracht de leerling veelal door het beantwoorden van vragen die de leerling heeft tijdens de uitvoering van de taak. Het begeleiden van de leerling kan ook bestaan uit het faciliteren van materialen om de taak uit te kunnen voeren.
- Evaluatie- en beoordelingsfase: de leerkracht kijkt in deze fase samen met de leerling terug op het proces en kijkt naar het product. In dit gesprek is het belangrijkste dat de leerling terugkijkt op het eigen werk en de rol die er is vervuld.
- Terugkoppeling naar de groep: de leerling kan op verschillende manieren een terugkoppeling geven aan de groep om ervoor te zorgen dat de hoogbegaafde leerling nog wel aansluiting vindt bij de groep.

3.3 Verkorten van de leeftijd

Een totaal andere manier voor het vormgeven van onderwijs aan hoogbegaafde leerlingen is het verkorten van de leeftijd. Dit houdt in dat de leerlingen de basisschool doorlopen in minder jaren dan de andere leerlingen. Van Gerven (2009) beschrijft vier vormen van leeftijdsverkorting:

- Versneld leren op één vakgebied: in de praktijk werken leerlingen bepaalde vakgebieden dan sneller door en werken bijvoorbeeld van toets tot toets. In plaats van het eerst aanbieden van de lesstof wordt de toets eerst gemaakt om op die manier te bepalen welke lesstof de leerling nog niet beheerst en waar aan gewerkt moet worden. Bij het versneld leren is het van belang dat de overgebleven tijd ingevuld wordt met verrijkingsopdrachten. Bij deze manier van leeftijdsverkorting is het van belang om te bedenken dat wanneer de leerling alle lesstof van de basisschool heeft verwerkt, hij nog één of meerdere jaren op de basisschool moet blijven voor de andere vakgebieden.
- Tempodifferentiatie: bij deze manier van leeftijdsverkorting werken de leerlingen alle lesstof in hun eigen tempo door. Dit betekent dat alle lesstof volledig moet worden gemaakt voor alle vakken alleen dat dit versneld kan worden gedaan. Een voordeel van deze manier van leeftijdsverkorting is dat de leerkracht geen aandacht hoeft te besteden aan eventuele hiaten in de ontwikkelingslijn. Maar zoals al eerder genoemd is het voor hoogbegaafde leerlingen belangrijk om uitgedaagd te worden in het onderwijs en wanneer er op deze manier wordt gewerkt is dit veelal niet het resultaat.
- Twee leerstofjaren in één schooljaar verwerken: het aanbieden van twee leerstofjaren in één schooljaar is een manier van leeftijdsverkorting die in ieder geval beter aansluit bij hoogbegaafde leerlingen. Dit heeft er mee te maken dat alle extra oefeningen uit het onderwijsaanbod worden weggelaten en alleen de noodzakelijke oefeningen en leerstof wordt aangeboden.
- Een groep overslaan: het overslaan van een groep is alleen mogelijk wanneer leerling een dusdanige voorsprong heeft dat de kans op hiaten in de doorgaande ontwikkelingsleerling nihil is. Echter is bijna nooit het geval; dit betekent dat leerlingen die een groep overslaan veelal leerstof moeten inhalen tijdens het leerjaar in de hogere groep.

Voordat er wordt overgegaan op leeftijdsverkorting is het aan te raden om een goed beeld te hebben van de leerling en de factoren die een rol spelen bij het succesvol doorlopen van de leeftijdsverkorting. Allereerst moet er worden gekeken naar de kindfactoren; hierbij is het van belang om te onderzoeken of de leerling niet alleen op cognitief gebied voldoende in huis heeft om het reguliere programma in kortere tijd te doorlopen maar ook op sociaal emotioneel gebied. Daarnaast is het belangrijk om de omgevingsfactoren in kaart te brengen; zowel op school als in de thuissituatie is het van belang dat de omgeving een leeftijdsverkorting positief beïnvloed en niet negatief.

3.4 Verrijkingsgroepen

De laatste methode die wordt gebruikt door scholen is het samenstellen van verrijkingsgroepen. In deze verrijkingsgroepen worden hoogbegaafde leerlingen bij elkaar geplaatst om tegemoet te komen aan hun behoeften aan het onderwijs. Deze groepen kunnen vaste groepen zijn maar kunnen ook flexibel ingezet worden en wisselen. Veelal zijn de verrijkingsgroepen een oplossing voor naast school of tijdens een gedeelte van de lestijd. Echter komen er wel steeds meer verrijkingsgroepen waarin de leerlingen tijdens de volledige lestijd een aangepast onderwijsprogramma aangeboden krijgen.

Het samenstellen van verrijkingsgroepen is voor verschillende betrokkenen een oplossing. In het boek "handboek hoogbegaafdheid" (red. Gervan, E van ,2009) benoemt Janson vier betrokken partijen voor wie verrijkingsgroepen een oplossing is;

1. **Leerlingen:** voor leerlingen is het belangrijk dat zij tegemoet worden gekomen in de leerbehoeften op school. Door het vormen van verrijkingsgroepen kunnen deze leerlingen meer uitgedaagd worden en taken uitvoeren waarbij er samen wordt gewerkt op hun eigen niveau.
2. **Groepsleerkracht:** wanneer een groepsleerkracht een aangepast programma moet opstellen voor een hoogbegaafde leerling kan dit worden ervaren als een last, die soms lastig te combineren is met alle andere taken. Veelal blijft deze taak dan liggen en krijgt de hoogbegaafde leerlingen niet de uitdaging die hij zoekt op school. Tijdens de momenten in de verrijkingsgroepen kan er op verschillende manieren worden gewerkt om op die manier de groepsleerkracht te ontlasten. Het programma van de verrijkingsgroep kan bijvoorbeeld worden gemaakt en uitgevoerd in de reguliere groep maar wordt verder behandeld in de verrijkingsgroep.
3. **Team:** door in het team een aantal leerling specialist te laten worden in het onderwijs voor hoogbegaafden wordt de druk van de andere leerkrachten afgenomen. De andere leerkrachten maken gebruik van de basiskennis en de meer gespecialiseerde leerkrachten gebruiken hun kennis voor het in- en uitvoeren van het onderwijsprogramma voor hoogbegaafde leerlingen.
4. **Ouders:** wanneer ouders in de praktijk zien dat er tegemoet wordt gekomen aan de behoeften van leerlingen zorgt dit voor vertrouwen in de school. De samenwerking tussen de school en de ouders is hierdoor beter en kan makkelijker worden ingezet.

Voor alle betrokkenen kan het samenstellen van een verrijkingsgroep een oplossing zijn voor problemen die in de reguliere groep zijn ontstaan. Hoogbegaafde leerlingen vertonen veelal problematisch gedrag wanneer er te weinig uitdaging wordt geboden en vinden hierdoor ook minder aansluiting met de groep. Doordat het niveau van de leerling in de reguliere groep duidelijk de aandacht krijgt, positief of negatief, is het zelfbeeld van de leerling veelal niet meer realistisch. Door de verrijkingsgroep wordt dit zelfbeeld bijgesteld tot een realistisch niveau waardoor de leerling in de reguliere groep beter kan functioneren.

Wanneer een leerling niet tegemoet wordt gekomen in de behoeften om uitdagend onderwijs te consumeren kan onderpresteren ontstaan. Leerlingen raken gedemotiveerd en maken de opdrachten, die eigen onder hun niveau is, zonder er over te hoeven nadenken.

Het organiseren van verrijkingsgroepen kan op verschillende niveau worden gedaan;

- Schoolniveau: wanneer een groepsleerkracht, team of intern begeleider tegen het probleem aan loopt dat er lastig tegemoet kan worden gekomen aan de behoeften van hoogbegaafde leerlingen, kan de school ervoor kiezen een verrijkingsgroep op te zetten. Het opzetten van een verrijkingsgroep binnen de school kan worden gezien van het uitvoeren van een groepshandelingsplan voor de leerlingen die beter presteren en verder uitgedaagd moeten worden.
- Bovenschools niveau: in het kader van passend onderwijs, en voorheen WSNS, werden scholen verplicht samenwerkingsverbanden aan te gaan. In deze samenwerkingsverbanden kan er voor worden gekozen om voor de scholen waar mee wordt samengewerkt een voorziening te realiseren voor hoogbegaafde leerlingen.
- Buitenschools: ook buiten de school is het mogelijk dat er verrijkingsgroepen worden opgericht die onder schooltijd of daar buiten tegemoet komen aan de behoeften van hoogbegaafde leerlingen. Doordat deze verrijkingsgroepen worden opgericht door particuliere initiatiefnemers zijn de aan het onderwijs verbonden kosten voor ouders. Wanneer een buitenschoolse verrijkingsgroep onder schooltijd werkt zal er medewerking worden verleend door de leerplichtambtenaar.

Maar wie de ook verrijkingsgroep opricht het doel blijft hetzelfde; de leerling tegemoet komen in de behoeften in de brede en volledige ontwikkeling. Dit betekent dat niet alleen de cognitieve ontwikkeling aandacht krijgt maar ook bijvoorbeeld de sociaal emotionele ontwikkeling.

Het wel of niet toelaten van een leerling in een verrijkingsgroep hangt sterk samen met de manier hoe de verrijkingsgroep wordt vormgegeven in de praktijk. Als oprichter van een verrijkingsgroep is het goed om duidelijk criteria te stellen over het wel of niet toelaten van een leerling. Een intelligentietest of een kenmerken test kan hierbij worden ingezet.

4. Wat is Leonardo onderwijs?

4.1 Welke visie heeft de stichting Leonardo op onderwijs?

Op de website van de Leonardo stichting wordt uitgelegd wat de visie van de Leonardo stichting is op onderwijs aan hoogbegaafde leerlingen. De Leonardo stichting vindt dat hoogbegaafde leerlingen zich moeten kunnen ontwikkelen op hun eigen niveau en op hun eigen tempo. Deze ontwikkeling moet plaatsvinden in schoolzetting waarbij de hoogbegaafde leerlingen fulltime les krijgen in een groep waarbij hoogbegaafde leerlingen tot hun recht komen. De Leonardo stichting geeft daarnaast ook aan dat het belangrijk is om hoogbegaafde leerlingen dit onderwijs te bieden omdat zij in de toekomst erg belangrijk zijn in het ontwikkelen van nieuwe, creatieve ideeën. Het niet erkennen van hoogbegaafdheid zou er voor kunnen zorgen dat leerlingen gedragsproblemen gaan vertonen door de frustratie door het gebrek aan erkenning van hun talenten.

Deze visie wordt verteld doordat scholen met een certificaat van de Leonardo stichting aan verschillende eisen moet voldoen. Om te beginnen worden er tien kenmerken, ook wel randvoorwaarden genoemd, waar een school aan moet voldoen. De kenmerken benadrukken dat de groepen van Leonardo onderwijs maximaal 20 leerlingen mogen bevatten en dat de leerlingen niet kunnen versnellen qua leerjaar. In de leerstof kan natuurlijk wel worden versneld en in dit leerstofaanbod moet uitdaging worden geboden aan de leerlingen. Bij deze leerstof staan creatief denken, het delen van kennis en het werken aan competenties centraal. Nieuwe leerstof wordt aangeboden door eerst het geheel aan te bieden en alleen wanneer dit nodig is wordt de leerstof in delen aangeboden door de leerkracht. Van leerkrachten wordt verwacht dat zij gemotiveerd zijn om de hoogbegaafde leerlingen uit te dagen en ontwikkeling zo breed mogelijk te stimuleren. Om het leerstof uitdagend te houden en voor een goede aansluiting met de maatschappij te faciliteren wordt er verwacht dat de school een goede samenwerking heeft met de maatschappelijke omgeving. Het bedrijfsleven speelt bij dit kenmerk een belangrijke rol.

Bovenstaande kenmerken vragen van leerkrachten en de schoolleiding inzet maar ook kennis en vaardigheden. Om deze kennis en vaardigheden te vergaren biedt de Leonardo stichting verschillende modules aan.

Naast de kenmerken zoals hierboven beschreven verwacht de Leonardo stichting ook dat er een ander en extra vakkenaanbod is voor de hoogbegaafde leerlingen. Deze vakken worden niet allemaal gegeven door de groepsleerkracht maar worden ook gegeven door een vakdocent. De vakken Engels, Spaans en Chinees moeten worden aangeboden door vakdocenten die spreken in de te leren taal. Strategische denksport, science en musicmedia worden ook aangeboden door een vakdocent. Maar ook de groepsleerkracht moet extra vakken aanbieden; MultiMedia, omgaan met hoogbegaafdheid, leren ondernemen, leren leren, filosofie en Leonardotijd. Deze vakken worden begeleid door de groepsleerkracht die hiervoor ook getraind door de Leonardo Stichting. Het aanbieden van bovengenoemde vakken is van groot belang om de hoogbegaafde leerlingen uit te dagen en om de tijd op te vullen die overblijft doordat de leerlingen niet alle herhalingen van lesstof hoeven te maken.

4.2 Wat is het instapniveau voor leerlingen om toegelaten te worden op een Leonardo school?

Leonardo onderwijs is bedoeld voor leerlingen die aantoonbaar hoogbegaafd zijn en na verschillende intervisies op de reguliere basisschool niet voldoende kunnen worden begeleid. Om als aantoonbaar hoogbegaafd te worden genoemd, moet een leerling over een IQ van 130 of meer beschikken. In de praktijk wordt deze grens van 130 niet strikt genomen maar wordt de hele situatie en het kind uitvoering bekeken en besproken.

In het verleden werden er geen verdere eisen gesteld, echter gaf dit in de praktijk nog wel een probleem. Leerlingen zitten dan niet op hun plek op het Leonardo onderwijs, veelal doordat er nog een (gedrags-) stoornis wordt geconstateerd.

4.3 Wat zijn de doelstellingen van het Leonardo onderwijs?

De doelstellingen van het voorheen Leonardo onderwijs zijn gebaseerd op het leren leren, leren denken en leren leven, die ook vastgesteld zijn door SLO.

Bij het leren leren gaat het om het krijgen van inzicht in de factoren die het leren beïnvloeden. Op de website van SLO "talent stimuleren" wordt als belangrijke factor de werkhouding genoemd. De wil om kennis te vergaren en het hebben van plezier in het leren van nieuwe informatie is waar het om draait. Naast de werkhouding noemt SLO ook het werken volgens een planning, het verdelen van verschillende taken en het stellen van doelen als onderdeel van het leren leren. Als laatste draaien de doelen bij het leren leren om het ontdekken en leren toepassen van verschillende manieren van leren.

De tweede is het leren denken. Voor hoogbegaafde leerlingen is het belang om veel te leren hogere denkvaardigheden in te zetten in het uitvoeren van opdrachten en taken. SLO onderscheidt drie hogere denkvaardigheden die worden aangeleerd; analytisch denken, creatief denken en kritisch denken.

Voor iedereen is het belangrijk om inzicht te hebben in jezelf en inzicht in het omgaan met anderen. Door SLO wordt deze ontwikkeling beschreven als het leren leven.

Bij het onderwijsarrangement vaststellen van het Leonardo onderwijs zijn deze drie als basis genomen en worden constant meegenomen tijdens de lessen. Voorbeelden van het toepassen van de basisdoelen is stellen van vragen aan de leerlingen die hen aanzetten tot het samenwerken waarbij voorop staat dat beide leerlingen de lesstof begrijpen en uit moeten kunnen leggen.

Ook stellen de leerkrachten vragen waarbij er verschillende oplossingen mogelijk zijn. De leerlingen mogen de verschillende oplossingen vertellen en dan wordt het goede antwoord opgezocht en nagekeken. Daarnaast vragen de leerkrachten of de informatie begrepen is.

5 Verantwoording onderzoek

5.1 Probleemstelling en doelstelling

Afgelopen januari is officieel de wet op Passend Onderwijs van kracht geworden. De wet Passend Onderwijs wil ervoor zorgen dat basisschool meer verantwoordelijkheid nemen voor de zorg van leerlingen. Het nemen van meer verantwoordelijkheid door scholen houdt in dat leerlingen zoveel mogelijk les krijgen op een reguliere school met een aanpassingen in de klas door bijvoorbeeld het lesaanbod aan te passen op de leerling. Wanneer dit niet mogelijk is moet de school zorgen voor een doorverwijzing en plaatsing op een andere school waar de leerling wel de begeleiding kan krijgen die nodig is.

Door het passend onderwijs worden scholen verder gestimuleerd leerlingen die onder presteren en boven presteren een aangepast onderwijsarrangement aan te bieden. Wanneer leerlingen onder de maat presteren is dit ook vaak in de praktijk zichtbaar en mogelijk. Maar wanneer een leerling ver boven de maat presteert wordt het aanbod op school veelal niet tot weinig aangepast.

Deze situatie is al eerder opgevallen door de stichting Leonardo; deze stichting Leonardo richt zich op leerlingen die hoogbegaafdheid zijn. Om ervoor te zorgen dat hoogbegaafde leerlingen onderwijs krijgen dat gericht is op de hoge prestaties van deze leerlingen, heeft de stichting onderwijs ontwikkeld voor hoogbegaafde leerlingen.

Het aanbod van het zogenoemde Leonardo onderwijs lijkt voornamelijk gericht te zijn op de cognitieve ontwikkeling van de hoogbegaafde leerlingen maar is dit in de praktijk zichtbaar en is dit dan ook wenselijk?

Door mijn onderzoek kan het basisonderwijs inzicht krijgen in de verschillen tussen regulier onderwijs en Leonardo onderwijs. Dit inzicht zorgt ervoor dat het reguliere onderwijs activiteiten kan ontplooiën voor hoogbegaafde leerlingen.

Door het volgen van de minor wil ik inzicht krijgen in de behoeften van hoogbegaafde leerlingen in de basisschool leeftijd. Hierbij richt ik mij op de behoeften van leerlingen op de basisschool in de volledige ontwikkeling van leerlingen. Door het voeren van interviews met verschillende hoogbegaafde leerlingen die zowel op regulier onderwijs hebben gezeten als op Leonardo wil ik kunnen analyseren van de behoeften van leerlingen op school.

Door het inzicht in de behoeften van hoogbegaafde leerlingen wil ik leren op welk soort onderwijs de leerlingen het meest op z'n plaats is en welk onderwijs in het belang van de leerling is.

Met deze gegevens wil ik leren welke aspecten ik in het reguliere onderwijs kan toepassen om hoogbegaafde leerlingen tegemoet te komen.

5.1.1 hoofdonderzoeksvraag

Waarin verschilt Leonardo onderwijs met regulier onderwijs en sluit dit onderwijs beter aan bij behoeften van hoogbegaafde leerlingen?

5.1.2 theoretische onderzoeksvragen

- Wat is hoogbegaafdheid?
- Wat is passend onderwijs?
- Hoe is passend onderwijs tot stand gekomen?
- Welke methoden worden toegepast in het reguliere onderwijs om hoogbegaafde leerlingen tegemoet te komen?
- Wat is de visie van Leonardo onderwijs?
- Wat zijn doelstellingen van Leonardo onderwijs?
- Wat is het instapniveau voor leerlingen om toegelaten te worden tot Leonardo onderwijs?

5.1.3 praktische onderzoeksvragen

- Welke behoeften hebben hoogbegaafde leerlingen?
- Welke verschillen merken hoogbegaafde leerlingen tussen regulier onderwijs en onderwijs voor hoogbegaafde leerlingen?
- Welk onderwijs heeft de voorkeur van hoogbegaafde leerlingen?

5.2 beschrijving onderzoek

5.2.1 soort onderzoek

Mijn onderzoek zal geen kwantitatief onderzoek zijn omdat mijn vraagstelling om een kwalitatief onderzoek vraagt. In overleg met mijn begeleider is dit goedgekeurd. Bij een kwalitatief onderzoek is er niet een variabele die door de onderzoeker wordt toegediend. In mijn onderzoek is dit ook niet mogelijk aangezien ik onderzoek doe naar het welbevinden van leerlingen in het voltijd hoogbegaafdheids onderwijs.

Het soort onderzoek is een pre-experimenteel; er kan geen vergelijking worden gemaakt met een andere groep van dezelfde soort leerlingen. Daarnaast moet ik rekening houden met veel storende factoren.

5.2.2 testfase

Om mijn interviewvragen te testen, heb ik eerst twee interviews afgenomen en die geëvalueerd. Daaruit kwam naar voren dat ik het interview af en toe moest aanpassen aan de antwoorden die de leerlingen gaven. Niet altijd had het zin om alle vragen te stellen wanneer een eerdere vraag al negatief was beantwoord. Daarnaast werd mij duidelijk dat ik ervoor moest zorgen, dat ik meerdere vragen achter de hand moest hebben die over hetzelfde punt gingen. Tijdens de eerste twee interviews werd het mij namelijk duidelijk dat sommige vragen voor leerlingen lastig te beantwoorden waren, maar wanneer ik de vraag anders stelde ze wel wisten wat ze wilden vertellen.

5.2.3 storende onderzoeksfactoren

Het afnemen van mondelinge interviews heeft wel een aantal storende factoren waar ik rekening mee moet houden. Als eerste kan het zijn dat de leerlingen sociaal gewenste antwoorden gaan geven. De leerlingen hebben mij nog maar één keer eerder gezien en kennen mij verder niet. Daardoor zullen de leerlingen wellicht eerder geneigd zijn sociaal gewenste antwoorden te geven. Om dit te ondervangen heb ik meerdere vragen in mijn interview ingebouwd die op verschillende manieren naar hetzelfde punt vragen. Tijdens het gesprek probeer ik daarnaast een ontspannen sfeer te creëren door duidelijk uit te leggen waar het interview voor is en dat de antwoorden anoniem zijn.

5.2.4 populatie

De populatie waar ik onderzoek naar doe en een uitspraak over zal doen, zijn leerlingen die hoogbegaafd zijn. Daarnaast zijn het leerlingen die in eerste instantie les hebben gehad op een reguliere school en vervolgens, na verschillende interventies van de groepsleerkracht, doorverwezen zijn naar een school met voltijd onderwijs voor hoogbegaafde leerlingen. De leerlingen kunnen in alle delen van Nederland wonen. Daarnaast zijn het leerlingen in de leeftijd van 6 t/m 12 jaar.

5.2.5 steekproef

De leerlingen die aan mijn onderzoek hebben deelgenomen krijgen allemaal voltijd les in een klas met hoogbegaafde leerlingen. Voor het afnemen van de interviews heb ik gedeeltelijk gekozen voor leerlingen die nog maar relatief kort op het voltijd hoogbegaafdheids onderwijs les kregen. Dit waren de jongste leerlingen; 6 t/m 9 jaar; deze groep leerlingen zit in één groep op school. Daarnaast heb ik, de helft, van mijn interviews afgenomen bij de oudere leerlingen; 9 t/m 12 jaar; ook deze groep leerlingen zit in één klas op school.

De leerlingen van mijn steekproef krijgen les op een Leonardo school. Deze school biedt leerlingen, die hoogbegaafd zijn, voltijd les voor hoogbegaafden aan en is een Leonardoschool. De leerlingen komen uit verschillende delen van de provincie naar deze school en hebben veelal al eerder regulier onderwijs gevolgd in de eigen regio.

5.2.6 Respons

Doordat ik voor een mondeling interview heb gekozen, heb ik geen last van non-respons. Gedurende een aantal middagen haal ik de leerlingen uit de klas en voer gelijk het interview met de leerlingen.

5.3 Verantwoording onderzoek

5.3.1 Validiteit

Doordat ik van te voren heb nagedacht over datgene dat ik wilde meten en dat in verschillende vraagstellingen heb verwerkt, weet ik dat ik met mijn interview meet wat ik wil meten.

5.3.2 Betrouwbaarheid

Om ervoor te zorgen dat mijn onderzoek betrouwbaar is, zorg ik ervoor dat de vragen duidelijk zijn en dat de leerlingen niet toevallig bepaalde antwoorden geven. Tijdens het interview vraag ik door als het mij niet duidelijk is, wat de leerlingen bedoelen om ook op die manier ervoor te zorgen dat alle informatie door mij goed begrepen.

Daarnaast vragen verschillende vragen naar hetzelfde begrip en op die manier kan ik controleren of het interview betrouwbaar is.

5.3.3 keuze interview of observatie

Om informatie in te winnen heb ik ervoor gekozen om een interview af te nemen bij 8 tot 10 leerlingen. Omdat ik vraag naar ervaringen en gevoelens is een observatie niet mogelijk. Om ervoor te zorgen dat ik duidelijke antwoorden op mijn vragen krijg, heb ik voor een mondeling interview gekozen. De vragen die ik stel zijn veelal open en daar waar nodig heb ik mogelijkheid om, om verduidelijking te vragen en door te vragen. Het is een kleine groep leerlingen die ik ga interviewen dus is een mondeling interview een goede manier om informatie te krijgen van de leerlingen.

5.4 Interview

Vorige school:

1. Hoe oud ben je?
2. Had je het naar je zin op de vorige school?
3. Waar liep je tegen aan op de vorige school?
4. Wat ging wel goed op de vorige school?
5. Kreeg je extra opdrachten en zo ja, was dit voldoende op de vorige school?
6. Had je het gevoel dat de juffen en meesters je begrepen op de vorige school?
7. Had je aansluiting bij de groep op de vorige school?
8. Kon je op de vorige school samenwerken in de klas?

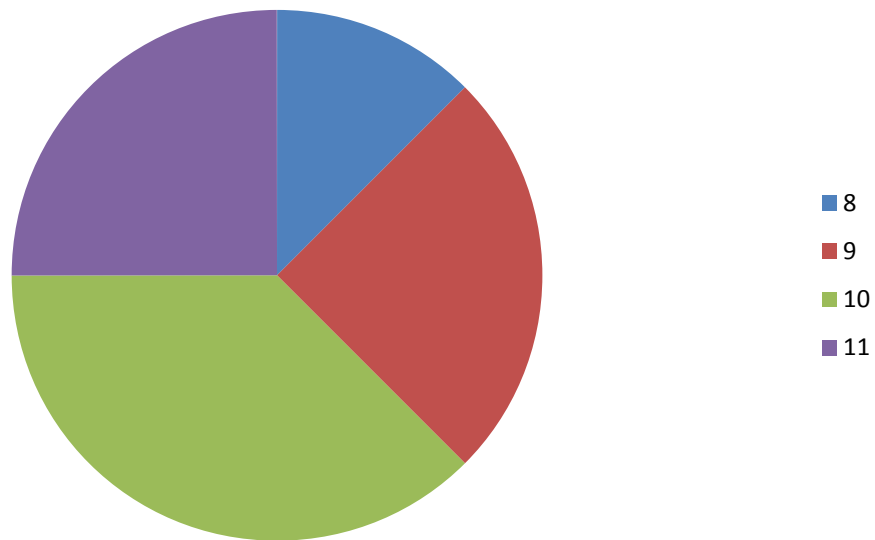
Leonardo school:

1. Vind je het leuk op deze school?
2. Wat vind je leuk op deze school?
3. Moet je samenwerken op deze school en gaat dat goed?
4. Zijn de opdrachten voldoende uitdagend?
5. Heb je het gevoel dat de juffen en meesters je begrijpen?
6. Wat is volgens jou het verschil tussen Leonardo onderwijs en de vorige school?

5.5 Resultaten

Voor mijn onderzoek heb ik met 8 leerlingen een uitgebreid interview gehouden over de ervaringen op de verschillende scholen. De leerlingen die ik in mijn onderzoek heb betrokken zijn allemaal tussen de 8 en 11 jaar oud. Voor de duidelijkheid heb ik ervoor gekozen alleen de interviews in mijn onderzoek te betrekken, van de leerlingen die nog een duidelijk beeld hadden van de vorige school.

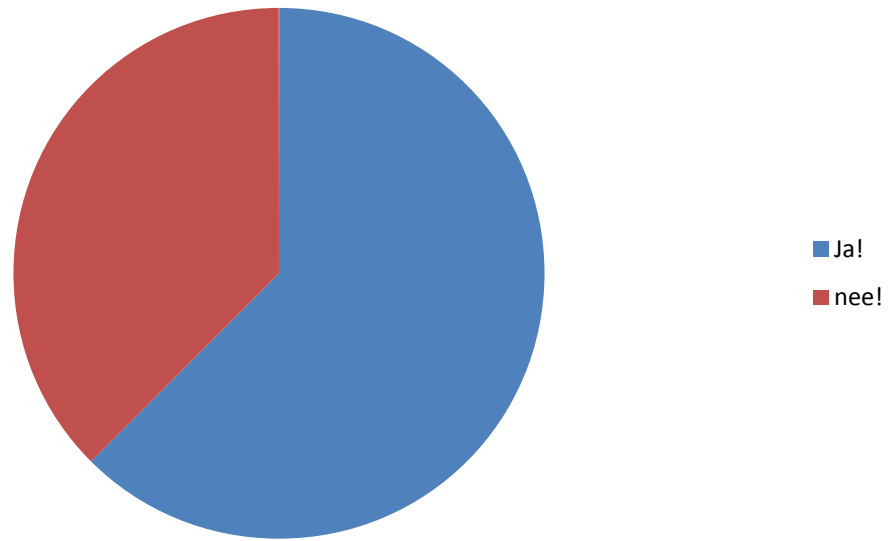
Leeftijd geïnterviewde kinderen:

Vraag 1: Hoe oud ben je?

De eerste vraag die ik aan de leerlingen stelde ging over de leeftijd. Deze vraag moet worden beantwoordt op rationiveau. In de cirkeldiagram wordt duidelijk dat de geïnterviewde leerlingen, de steekproef, uit kinderen van verschillende leeftijden bestaat. De leerlingen zitten om die reden ook in twee verschillende groepen.

Had je het naar je zin op de vorige school?

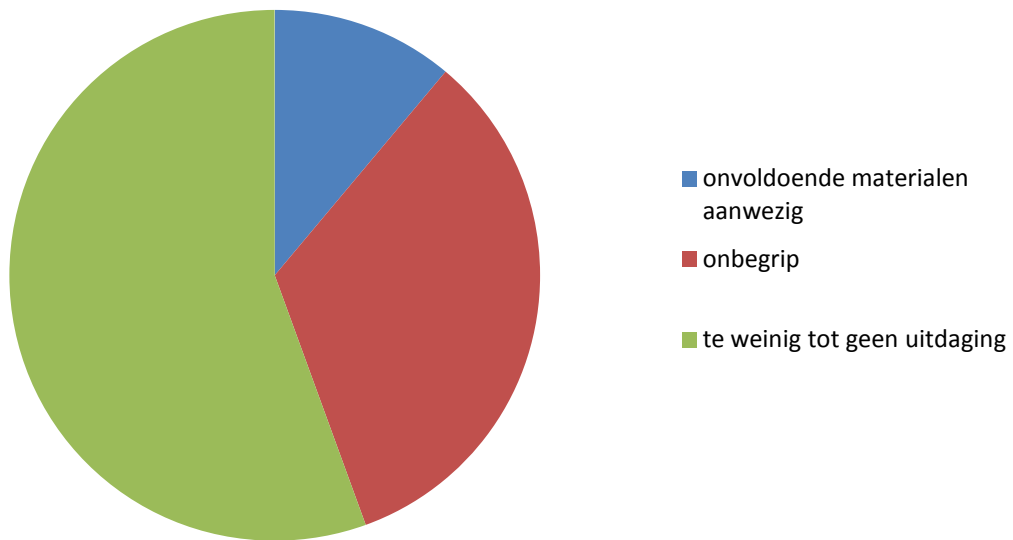

Vraag 2: Had je het naar je zin op de vorige school?

Doormiddel van deze vraag, vraag ik naar het algemene beeld wat de leerlingen van de vorige school hebben. De leerlingen denken terug aan de vorige school en moesten aangeven of ze het naar hun zin hadden.

Het valt op dat meer dan de helft van de leerlingen aangeeft het wel naar hun zin te hebben gehad op de vorige school.

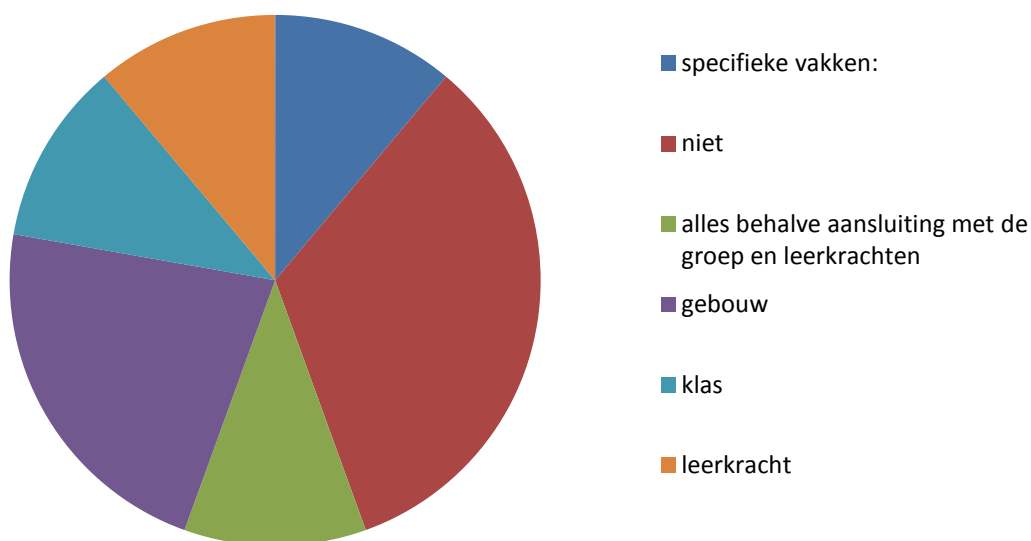
Waar liep je tegen aan op de vorige school?

Vraag 3: Waar liep je tegen aan op de vorige school?

Om een duidelijk beeld te krijgen van de negatieve kanten van de vorige school, vraag ik naar datgene waar de leerlingen tegen aan liepen. De leerlingen geven vanuit hun eigen kader antwoord op de vraag. Het valt op dat de leerlingen voornamelijk tegen onbegrip en weinig uitdaging aanliepen.

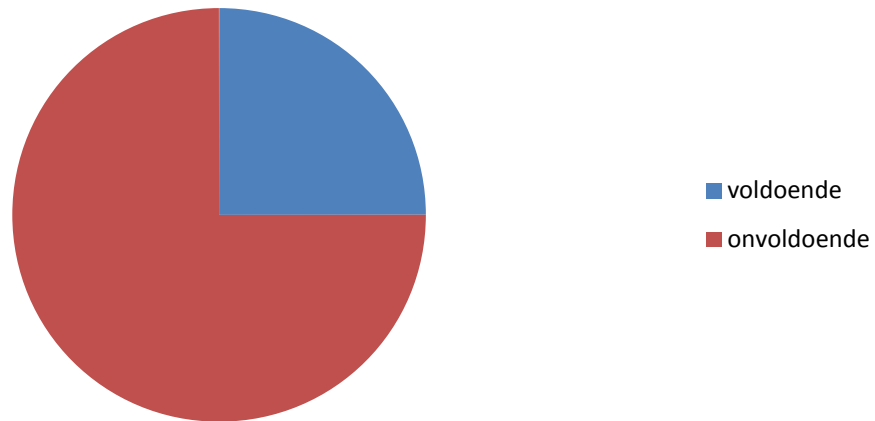
Wat ging wel goed op de vorige school?

Vraag 4: Wat ging wel goed op de vorige school?

Een aantal leerlingen gaf aan, het wel naar hun zin te hebben op de vorige school. Daarom wilde ik graag weten wat dan wel goed ging op de vorige school. Een aantal leerlingen, dezelfde als die aangaven het niet naar hun zin te hebben op school, geeft aan dat er niets goed ging op de vorige school. De andere leerlingen geven verschillende antwoorden en sommige leerlingen gaven aan dat er meerdere dingen goed gingen op de vorige school.

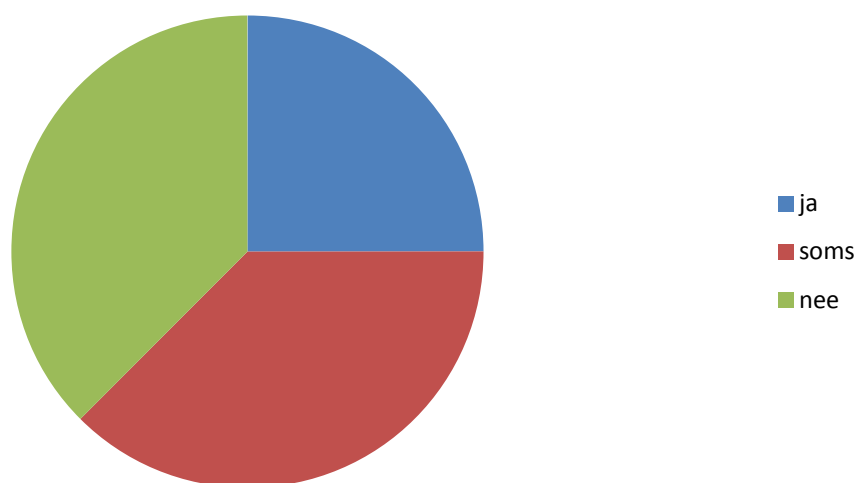
**Kreeg je extra opdrachten en
boden die voldoende uitdaging op de vorige
school?**

Vraag 5: Kreeg je extra opdrachten en boden deze voldoende uitdaging?

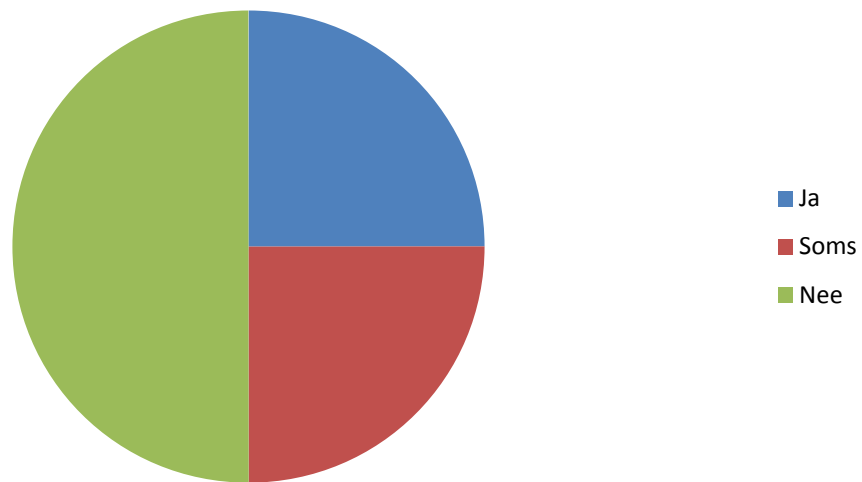
Deze vraag valt onder het ordinaal meetniveau; er kan worden gekozen tussen twee categorieën maar deze categorieën zijn niet in getallen uit te drukken. De leerlingen kregen allemaal wel extra opdrachten aangeboden, maar bij een kwart van de leerlingen bood dit ook voldoende uitdaging.

Had je het gevoel dat de juffen en meesters je begrepen op de vorige school?

Vraag 6: Had je het gevoel dat de juffen en meesters je begrepen op de vorige school? Ook deze vraag valt onder het ordinaal meetniveau; de leerlingen konden kiezen uit de antwoorden: ja, nee of soms. Het valt op dat maar twee leerlingen aangaven dat ze het gevoel hadden dat de leerkrachten hun begrepen. Dat betekent dat de andere zes leerlingen het gevoel hadden dat de leerkrachten hun niet begrepen.

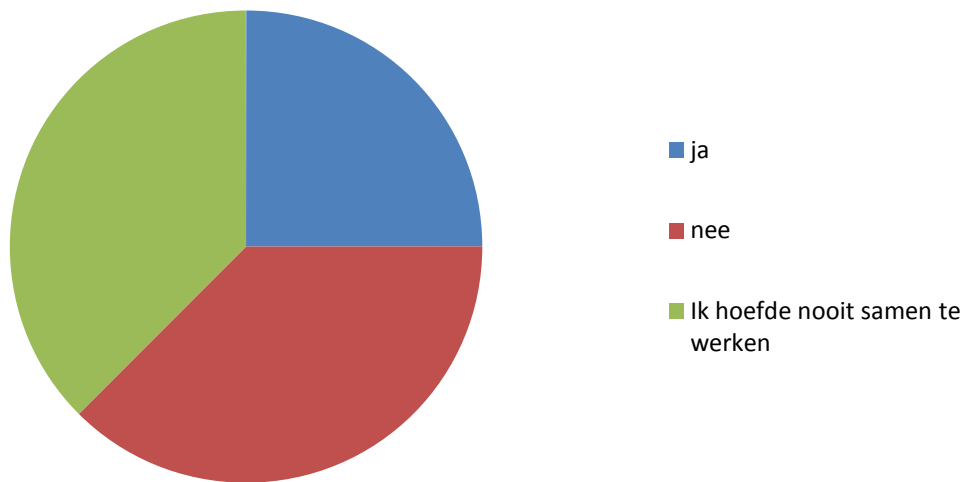
Had je aansluiting bij de groep op de vorige school?

Vraag 7: Had je aansluiting bij de groep op de vorige school?

Hier wordt gevraagd naar de aansluiting die de leerlingen hebben ervaren op de vorige school met de groep. Ook hier valt weer op dat maar twee leerlingen hebben ervaren dat ze aansluiting hadden bij de groep.

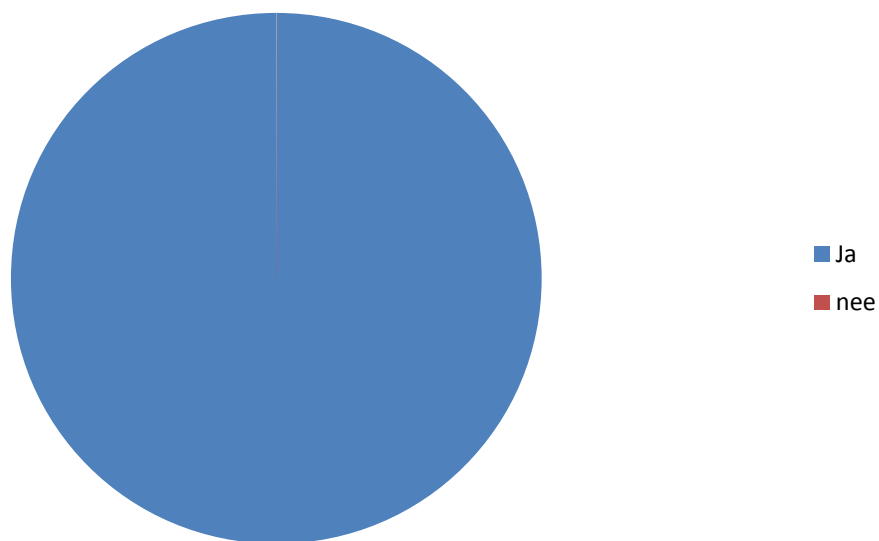
Kon je op de vorige school goed samenwerken met andere leerlingen?

Vraag 8: Kon je op de vorige school goed samenwerken met andere leerlingen?

De leerlingen geven op twee na allemaal aan dat ze niet hoefden samen te werken of dat het samenwerken niet goed ging. Daarnaast geven de leerlingen aan, wanneer er moest worden samengewerkt, dat dit meestal met een ander hoogbegaafde of begaafde leerling gebeurde.

Vind je het leuk op deze school?

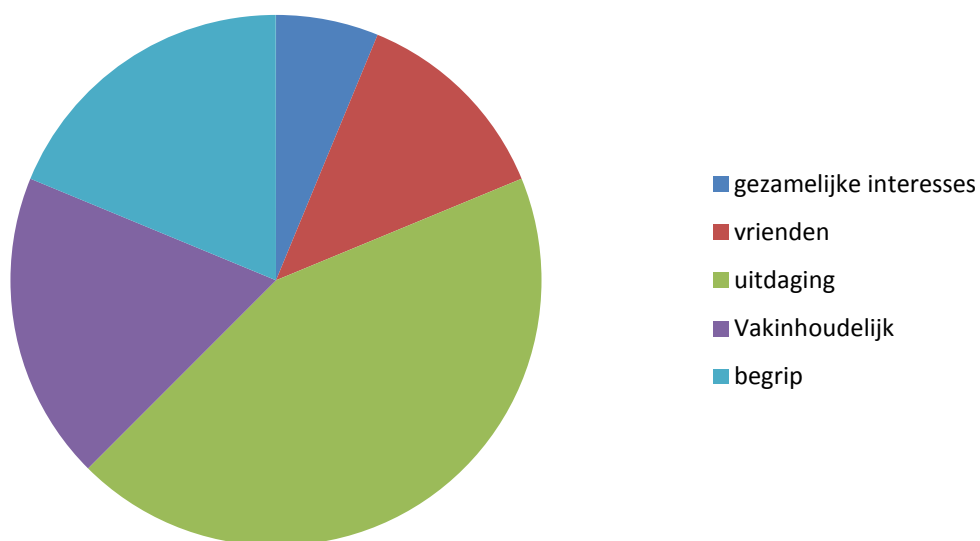

Vraag 9: Vind je het leuk op deze school?

Door deze vraag te stellen, wil ik graag een algemeen beeld hebben van de ervaringen van de leerlingen over de school. De leerlingen reageren gelijk op de vraag zonder er uitgebreid over na te gaan denken. Dit wil zeggen dat de leerlingen vanuit hun gevoel reageren.

Het valt op dat alle leerlingen aangeven dat ze het leuk vinden op deze school. Wat ze precies leuk vinden komt terug in de volgende vraag.

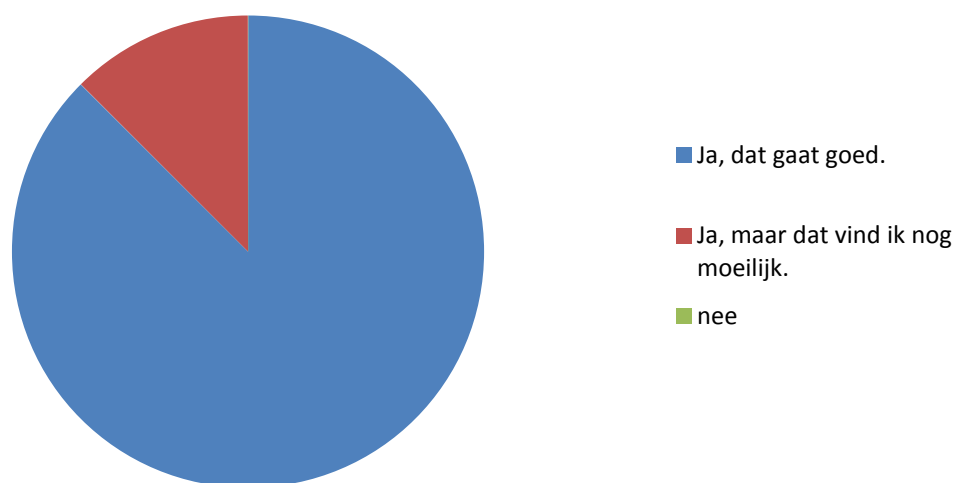
Wat vind je leuk op deze school?

Vraag 10: Wat vind je leuk op deze school?

Bij deze vraag kom ik terug op de eerder gestelde vraag; vind je het leuk op deze school? De leerlingen mochten bij deze vraag meerdere antwoorden geven en dat resulteerde erin dat zeven van de acht leerlingen noemde; uitdaging. Hieruit kan worden opgemaakt dat leerlingen het dus belangrijk vinden dat er uitdaging op school is. Daarnaast wordt het antwoord begrip genoemd. Op de vraag waar de leerlingen tegen aanliepen op de vorige school, kwam al naar voren dat ze zich vaak onbegrepen voelden. Uit deze antwoorden kan worden opgemerkt dat de leerlingen hier meer begrip ervaren.

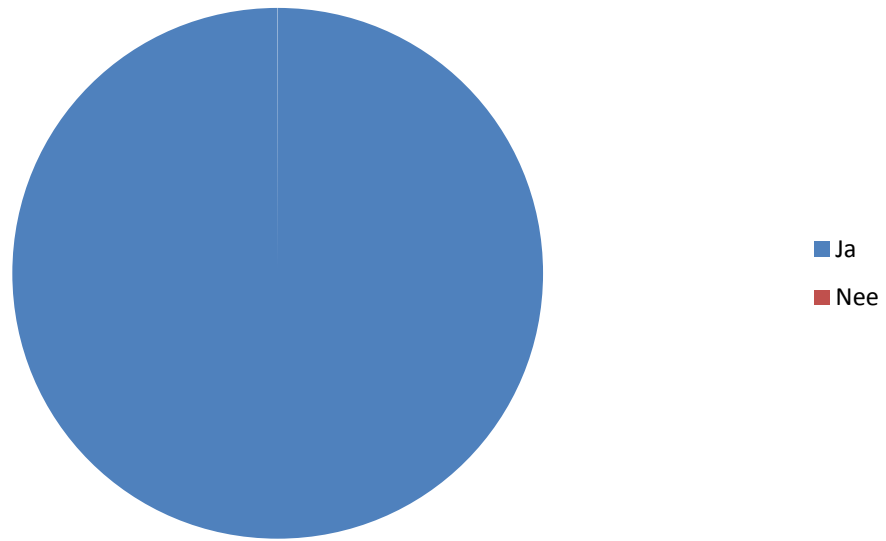
Moet je samenwerken op deze school en gaat dat goed?

Vraag 11: Moet je samenwerken op deze school en gaat dat goed?

Bij een eerdere vraag moesten de leerlingen aangeven of ze ook samenwerkten op de vorige school en hoe dit verliep. Het grootste gedeelte van de kinderen gaf aan niet te hoeven samenwerken of dat dit niet goed verliep. Uit deze antwoorden kan worden opgemaakt dat de leerlingen sowieso moeten samenwerken en dat dit voor meeste leerlingen ook goed gaat. Daarnaast vertelden de leerlingen dat de keuze met wie er wordt samengewerkt niet altijd bij de leerling ligt maar soms ook bij de leerkracht.

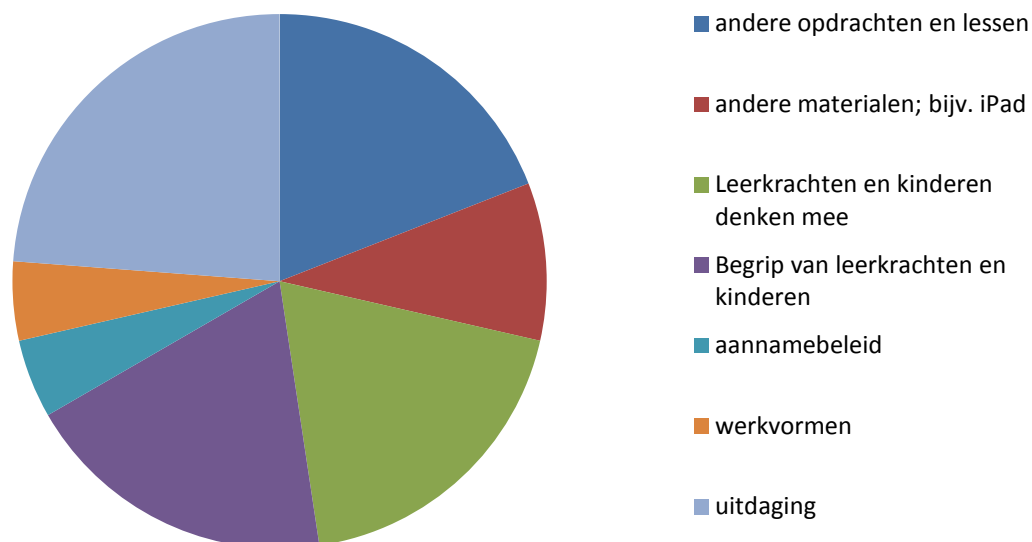
Zijn de opdrachten voldoende uitdagend?

Vraag 12: Zijn de opdrachten voldoende uitdagend?

Op deze vraag gaven alle leerlingen hetzelfde antwoord; ja, de opdrachten bieden voldoende uitdaging.

Wat is volgens jou het verschil tussen Leonardo onderwijs en het reguliere onderwijs?

Vraag 13: Wat is volgens jou het verschil tussen Leonardo onderwijs en het reguliere onderwijs?

De eerder gestelde vragen gingen voornamelijk over het werken op de huidige school en de vorige school. Om een duidelijk beeld te krijgen van de verschillen tussen het reguliere onderwijs en het Leonardo onderwijs heb ik deze vraag aan de leerlingen voorgelegd. De leerlingen hebben immers op beide soorten onderwijs gezeten en ervaren dit ook dagelijks. Het antwoord dat er gelijk uitspringt is het aannamebeleid. De leerlingen op de Leonardo school hebben allemaal een aan testen moeten afleggen en verschillende documenten moeten aanleveren voordat er kon worden deelgenomen aan het onderwijs. De leerlingen merkten dit verschil op en daaruit kan worden geconcludeerd dat dit verschil merkbaar is in de groep.

5.6 terugkoppeling naar onderzoeksvragen

Welke behoeften hebben hoogbegaafde leerlingen?

Uit de resultaten van mijn onderzoek kan worden geconcludeerd dat deze hoogbegaafde leerlingen twee duidelijke behoeften hebben; ervaren van begrip en uitdaging.

Deze twee behoeften komen beiden duidelijk naar voren tijdens het onderzoek. Ten eerste komt de behoefte “begrip” terug, wanneer leerlingen wordt gevraagd waar zij tegen aanliepen op het reguliere onderwijs. Leerlingen geven aan zowel van de leerkrachten, als de leerlingen, als de schoolleiding weinig tot geen begrip te ervaren. In de interviews komt naar voren dat leerlingen veelal niet serieus worden genomen. Dit komt naar voren, volgens de leerlingen, doordat men zich niet aan afspraken houdt en dat er niet geluisterd wordt wanneer leerlingen of zelfs ouders bepaalde zaken aangeven.

De tweede behoefte die duidelijk naar voren komt is, de behoefte om uitgedaagd te worden. De leerlingen geven aan dat in het reguliere onderwijs de uitdaging veelal niet aanwezig is. Tijdens de interviews werd duidelijk dat de leerlingen vaak extra opdrachten kregen die niet moeilijker maar meer van hetzelfde waren. Daarnaast gaven een aantal leerlingen aan dat ze steeds meer tijd gingen besteden aan “niks doen”. Leerlingen gaven aan dat de opdrachten vaak heel veel tijd in beslag namen en dat dit een oneerlijk gevoel gaf. De andere leerlingen waren dan al klaar met de opdrachten en mochten iets voor zichzelf doen, terwijl de hoogbegaafde leerlingen nog veel opdrachten moesten maken.

Beide behoeften liggen, naar mijn mening, in elkaars verlengde. Doordat er niet goed werd geluisterd, werden leerlingen niet verder meer uitgedaagd omdat de leerkrachten niet goed wisten wat de goede manier was om er mee om te gaan. De leerlingen ervoeren daar dan weinig begrip door en gingen meer tijd verdoen met vervelen.

Welke verschillen merken hoogbegaafde leerlingen tussen regulier onderwijs en onderwijs voor hoogbegaafde leerlingen?

De leerlingen uit mijn onderzoek noemden zeven grote verschillen tussen het reguliere onderwijs en het Leonardo onderwijs.

Het eerste verschil is het lesprogramma. In het Leonardo onderwijs wordt er minder tijd besteed aan de basisvakken; rekenen, taal en wereldoriëntatie. De tijd die daardoor overblijft wordt gevuld met specifieke vakken als; Spaans, schaken, Engels, Leonardo tijd etc.

Leerlingen geven tijdens de interviews aan dat, niet alle vakken voor alle leerlingen, een nieuwe leuke uitdaging worden in het dagelijks lesprogramma.

Het tweede verschil dat de leerlingen noemen is het materiaal. Op de Leonardo school hebben alle leerlingen een iPad of een Macbook. De materialen waren verplicht om aan te schaffen voordat er konden worden gestart met het Leonardo onderwijs. De materialen worden ingezet bij het maken van werkstukken, presentaties, zelfstandig werken enzovoort.

Als derde wordt het meedenken van leerkrachten en leerlingen genoemd als verschil tussen het reguliere onderwijs en het Leonardo onderwijs. Wanneer de leerlingen bepaalde zaken aangeven bij de leerkracht wordt er geluisterd en gaat de leerkracht hier, waar mogelijk, mee aan de slag. De leerlingen kunnen op sommige momenten zelf invulling geven aan hun leerstof. Daarnaast geven de leerlingen aan dat de leerkrachten niet altijd het antwoord gelijk weten, maar wanneer dit het geval is, de leerkracht dit uitzoekt voor je en hier ook op terugkomt.

In het verlengde van het derde verschil ligt het vierde verschil; begrip van leerkrachten en leerlingen. De leerlingen ervaren dat er begrip is voor hun behoeften en dat hier ook naar gehandeld wordt.

Het vijfde verschil, wat de leerlingen noemen, is het aannamebeleid. Leerlingen weten dat niet iedereen wordt aangenomen op een Leonardo school maar dat hier eisen aan worden gesteld. Voordat leerlingen les kunnen volgen op een Leonardo school moet er een dossier worden aangeleverd door de vorige school, daaruit moet duidelijk worden wat de school al voor interventies heeft gedaan om tegemoet te komen aan de behoeften van de leerling. Het volgende verschil is de werkvormen die worden gebruikt in het Leonardo onderwijs. De leerlingen wordt een ander lesprogramma waar ook andere werkvormen bijhoren geboden. De leerlingen moeten regelmatig samenwerken bijvoorbeeld. Het laatste verschil is de uitdaging. Zoals ik al eerder genoemd heb ervaren de leerlingen meer uitdaging binnen het Leonardo onderwijs.

Welk onderwijs heeft de voorkeur van hoogbegaafde leerlingen?

Uit mijn onderzoek komt duidelijk naar voren dat de leerlingen een voorkeur hebben voor het Leonardo onderwijs. Dit heeft voornamelijk te maken met een andere manier van benaderen en het tegemoet komen van de specifieke behoeften van hoogbegaafde kinderen.

6. conclusies en aanbevelingen

Conclusie

Het onderwijs is in de afgelopen eeuw aan vele ontwikkelingen en veranderen onderhevig geweest. Door de verschillende invalshoeken zijn de ontwikkelingen erg breed. In hoofdstuk 1 heb ik beschreven hoe het “passend onderwijs” tot stand is gekomen. Het passend onderwijs gaat er vanuit dat leerlingen zoveel mogelijk op de reguliere school les volgen en alleen in uiterste gevallen wordt uitgeweken naar speciaal onderwijs. De school en de leerkrachten hebben dus als taak om het onderwijs aan te passen aan de leerling.

Over hoogbegaafdheid en het onderwijs is al veel geschreven. Er zijn verschillende modellen die een antwoord geven op de vraag of een leerling hoogbegaafd is. Wanneer duidelijk is geworden dat een leerling hoogbegaafd is, zijn er verschillende methoden om de hoogbegaafde leerling tegemoet te komen; compacten, verrijken, leeftijdverkorting en verrijkingsgroepen. Maar door het ontstaan van Leonardo scholen, lijken deze methoden onvoldoende tegemoet te komen aan de behoeften van hoogbegaafde leerlingen.

In mijn onderzoek ben ik op zoek gegaan het antwoord op de onderzoeksvraag;

“Waarin verschilt Leonardo onderwijs met regulier onderwijs en sluit dit beter aan bij de behoeften van hoogbegaafde leerlingen?”

Om eerst een duidelijk beeld te krijgen van het onderwijs op Leonardo scholen ben ik op bezoek gegaan bij school X en een school Y. Beide scholen bieden voltijd onderwijs voor hoogbegaafde leerlingen. Op de scholen heb ik in eerste instantie vooral gekeken om vervolgens verduidelijking te vragen over keuzes die gemaakt zijn in het onderwijsarrangement. Wat opviel was dat het onderwijsarrangement wel verschillende van het reguliere onderwijs; maar het basisarrangement werd wel aangeboden. Dit basisarrangement werd welles aangeboden maar in minder tijd. Leerlingen maakten zelf de keuze of zij instructie nodig hadden of niet. Doordat er dan tijd vrij kwam, werden de leerlingen gestimuleerd uitdaging te zoeken of werd deze uitdaging aangeboden. De leerlingen verdiepten zich in onderwerpen en moesten daar werkstukken of presentaties van maken. Daarnaast werden er aan een aantal specifieke vakken aangeboden; Spaans, Engels, schaken. Deze vakken werden gevolgd door alle leerlingen.

Om antwoord te krijgen op mijn onderzoeksvraag ben ik met een aantal leerlingen in gesprek gegaan. Tijdens het interview vroeg ik, acht hoogbegaafde leerlingen van de Leonardo school X naar hun ervaringen in het reguliere onderwijs en het Leonardo onderwijs. Leerlingen konden aangeven waarin zij verschillen opmerkten tussen de twee soorten onderwijs en op specifieke punten de ervaringen.

De leerlingen gaven aan op de Leonardo onderwijs meer begrip te ervaren, in tegenstelling tot het reguliere onderwijs waar zij weinig tot geen begrip ervoeren. Daarnaast zat er een duidelijk verschil in het aanbieden van uitdaging.

Aanbevelingen

Mijn aanbevelingen zijn gebaseerd op de uitkomsten van mijn onderzoek; het ervaren van begrip van leerkrachten door hoogbegaafde leerlingen en het bieden van uitdaging voor

hoogbegaafde leerlingen. Als school is het belangrijk om bewust na te gaan denken over het te bieden onderwijs aan hoogbegaafde leerlingen.

Naar mijn mening is er te weinig aandacht voor hoogbegaafde leerlingen in het reguliere onderwijs. Leerkrachten hebben niet altijd voldoende kennis en inzicht over hoogbegaafde leerlingen. In beginsel is het belangrijk om als school bewust te zijn van de aanwezigheid van hoogbegaafde leerlingen en dit ook serieus te nemen. Het tonen van begrip en echt te luisteren naar hoogbegaafde leerlingen vervult een belangrijke taak binnen het onderwijs. De bereidheid om het onderwijsarrangement aan te passen is een voorwaarde om meer tegemoet te komen aan de behoeften van hoogbegaafde leerlingen.

7 Bronnenlijst

Ministerie van Onderwijs, cultuur en wetenschap *wat is passend onderwijs?*

<http://www.passendonderwijs.nl/hoe-werkt-passend-onderwijs/wat-is-passend-onderwijs>

SLO: nationaal expertisecentrum leerplanontwikkeling *hoogbegaafdheid*

<http://hoogbegaafdheid.slo.nl/onderwijs>

Educate 2XL (2007-2013) <http://leonardo-onderwijs.nl/>

Gervan, Eleonoor van. (2001) *Zicht op hoogbegaafdheid: handboek voor leerkracht in het basisonderwijs*. Utrecht: Lemma BV.

Gervan, Eleonoor van. (2009) *handboek hoogbegaafdheid*. Assen: Koninklijke van Gorcum BV.

Alkema, E. (2011) *Méér dan onderwijs*. Assen: Koninklijke van Gorcum BV.

Eijkeren, Marijke van (2005) *Werken in het basisonderwijs*. Baarn: HB Uitgevers.

Bijlage 1 Onderzoeksopzet

Monique Tromp

158305

Monique.tromp@student.stenden.com

31-03-2014

Onderwerp:

Het onderwerp waar ik voor gekozen is hoogbegaafdheid. Omdat het onderwerp hoogbegaafdheid een zeer breed onderwerp is, ga ik mijn onderzoek richten op het Leonardo onderwijs voor leerlingen die hoogbegaafdheid zijn.

Probleemstelling:

Afgelopen januari is officieel de wet op Passend Onderwijs van kracht geworden. De wet Passend Onderwijs wil ervoor zorgen dat basisschool meer verantwoordelijkheid nemen voor de zorg van leerlingen. Het nemen van meer verantwoordelijkheid door scholen houdt in dat leerlingen zoveel mogelijk les krijgen op een reguliere school met een aanpassingen in de klas door bijvoorbeeld het lesaanbod aan te passen op de leerling. Wanneer dit niet mogelijk is moet de school zorgen voor een doorverwijzing en plaatsing op een andere school waar de leerling wel de begeleiding kan krijgen die nodig is.

Wat op valt is dat door de wet Passend Onderwijs leerlingen die onder de maat presteert een aanpassing krijgt in het onderwijs. Maar wanneer een leerling ver boven de maat presteert wordt het aanbod op school veelal niet tot weinig aangepast.

Deze situatie is al eerder opgevallen door de stichting Leonardo; deze stichting Leonardo richt zich op leerlingen die hoogbegaafdheid zijn. Om ervoor te zorgen dat hoogbegaafde leerlingen onderwijs krijgen dat gericht is op de hoge prestaties van deze leerlingen, heeft de stichting onderwijs ontwikkeld voor hoogbegaafde leerlingen.

Het aanbod van het zogenoemde Leonardo onderwijs lijkt voornamelijk gericht te zijn op de cognitieve ontwikkeling van de hoogbegaafde leerlingen maar is dit wenselijk?

Onderzoeksvraag:

Verschil: Waarin verschilt Leonardo onderwijs met regulier onderwijs en sluit dit onderwijs beter aan bij behoeften van leerlingen?

Deelonderzoeksvragen:

Literatuuronderzoek:

- Wat is hoogbegaafdheid?
- Wat is passend onderwijs?
- Hoe is passend onderwijs tot stand gekomen?
- Welke methoden worden toegepast in het reguliere onderwijs om hoogbegaafde leerlingen tegemoet te komen?
- Wat is de visie van Leonardo onderwijs?
- Wat zijn doelstellingen van Leonardo onderwijs?
- Welke werkvormen worden er gebruikt in het Leonardo onderwijs?
- Wat is het instapniveau voor leerlingen om toegelaten te worden tot Leonardo onderwijs?

Praktijkonderzoek ten behoeve van literatuuronderzoek:

- Wat zijn doelstellingen van Leonardo onderwijs?
- Welke werkvormen worden er gebruikt in het Leonardo onderwijs?
- Wat is het instapniveau voor leerlingen om toegelaten te worden tot Leonardo onderwijs?

Praktijkonderzoek:

- Welke behoeften hebben hoogbegaafde leerlingen binnen een school?
- Waar lopen leerlingen in het reguliere onderwijs tegen aan?
- Welke verschillen merken hoogbegaafde leerlingen tussen regulier onderwijs en onderwijs voor hoogbegaafde leerlingen?

Leerwinst:

Door het volgen van de minor wil ik inzicht krijgen in de behoeften van hoogbegaafde leerlingen in de basisschool leeftijd. Hierbij richt ik mij op de behoeften van leerlingen op de basisschool in de volledige ontwikkeling van leerlingen. Door het voeren van interviews met verschillende hoogbegaafde leerlingen die zowel op regulier onderwijs hebben gezeten als op Leonardo wil ik kunnen analyseren van de behoeften van leerlingen op school.

Door het inzicht in de behoeften van hoogbegaafde leerlingen wil ik leren op welk soort onderwijs de leerlingen het meest op z'n plaats is en welk onderwijs in het belang van de leerling is.

Met deze gegevens wil ik leren welke aspecten ik in het reguliere onderwijs kan toepassen om hoogbegaafde leerlingen tegemoet te komen.

Belang:

Door mijn onderzoek kan het basisonderwijs inzicht krijgen in de verschillen tussen regulier onderwijs en Leonardo onderwijs. Dit inzicht zorgt ervoor dat het reguliere onderwijs activiteiten kan ontplooiën voor hoogbegaafde leerlingen.

Literatuurlijst:

Ministerie van Onderwijs, cultuur en wetenschap *wat is passend onderwijs?*

<http://www.passendonderwijs.nl/hoe-werkt-passend-onderwijs/wat-is-passend-onderwijs>

SLO: nationaal expertisecentrum leerplanontwikkeling *hoogbegaafdheid*

<http://hoogbegaafdheid.slo.nl/onderwijs>

Educate 2XL (2007-2013) <http://leonardo-onderwijs.nl/>

Gervan, Eleonoor van. (2001) *Zicht op hoogbegaafdheid: handboek voor leerkracht in het basisonderwijs*. Utrecht: Lemma BV.

Gervan, Eleonoor van. (2009) *handboek hoogbegaafdheid*. Assen: Koninklijke van Gorcum BV.

Alkema, E. (2011) *Méér dan onderwijs*. Assen: Koninklijke van Gorcum BV.

Eijkeren, Marijke van (2005) *Werken in het basisonderwijs*. Baarn: HB Uitgevers.

Activiteiten in praktijk:

In de praktijk zal ik twee scholen bezoeken; één school biedt sinds september Leonardo onderwijs en de andere school heeft een aantal jaar Leonardo onderwijs aangeboden maar is nu gestopt met de samenwerking met de Leonardo stichting. Op deze scholen wil ik tijdens een eerste bezoek het onderwijs observeren en een duidelijk beeld krijgen van de toepassing van het Leonardo onderwijs. Daarnaast wil ik in gespreken met leerkrachten een duidelijk beeld krijgen van de visie en doelstellingen van het Leonardo onderwijs. Tijdens een tweede bezoek aan één van de twee scholen wil ik 5 tot 8 hoogbegaafde leerlingen interviewen om inzicht te krijgen in de behoeften van hoogbegaafde leerlingen. Daarbij richt ik mij tijdens deze diepte interviews op de brede ontwikkeling van de leerlingen; wat ervaren de leerlingen op dit moment in een Leonardo school en wat ervoeren de leerlingen toen ze nog op een reguliere school zaten?

Onderzoeksinstrument:

Mijn onderzoeksinstrument is een interview bedoeld voor de leerlingen van de Leonardo school X. In deze interviews wil ik doormiddel van gedeeltelijk open en gesloten vragen inzicht krijgen in de gevoelens en gedachten van leerlingen over het onderwijs en de verschillen.

Concrete product:

Na aanleiding van mijn onderzoek wil ik een wetenschappelijk artikel schrijven over de toepassing van Leonardo onderwijs en het tegemoet komen in de behoeften van hoogbegaafde leerlingen.

Ruwe planning:

Wat:	Wanneer af:
Onderzoeksplan af	7 maart 2014
Onderzoekopzet af	28 maart 2014
Literatuur onderzoek af	2 april 2014
Praktijk onderzoek af • Bezoek school	31 mei 2014 Mei 2014
Onderwijsontwerp eerste opzet	15 juni 2014
Onderwijsontwerp definitief	30 juni 2014
Beoordelingsgesprek	30 juni 2014- 31 juli 2014

Interview leerlingen:

1. Wat vind jij belangrijk op een school?
2. Waarin verschilt volgens jou het Leonardo onderwijs met het reguliere onderwijs?
3. Waar heb je het gevoel dat er het meest naar je geluisterd werd?
4. Op welke school had/heb je de meeste uitdaging?
5. Waar had je de meeste vrienden op school?
6. Als je nu mocht kiezen voor een school; zou je kiezen voor een reguliere school of voor een school met onderwijs voor hoogbegaafde kinderen?